

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

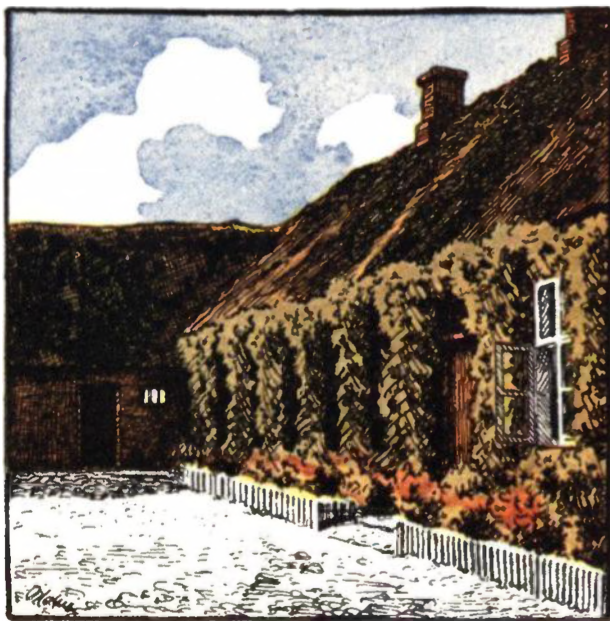
Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

NOGLE MINDER OG OPLEVELSER

AF

C. MØLLER

RINGKJØBING
A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI
MCMXXXII

NOGLE MINDER OG OPLEVELSER

C. MØLLER

NOGLE MINDER
OG OPLEVELSER

UDGIVET MED STØTTE FRA
DEN GREVELIGE HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE
STIFTELSE

RINGKJØBING
A. RASMUSSENS BOGTRYKKERI
MCMXXXII

INDHOLD:

	Side
Forord	7
Barndomsminder fra det gamle Hjem	9
Barndomsminder fra 1864	28
Fra Seminarietiden	34
Huslærer paa Viby Hedegaard	45
Da jeg blev kaldet til Lærer i Borbjerg	57
Biskoppen kommer	59
Da Sanginspektøren inspicerede Borbjerg Skole i Sang	64
Den gamle Præst	67
Da Forsamlingshuset rejstes	74
Da Varmeapparatet i Borbjerg Kirke eksploderede	79
Julen nærmede sig	83
Slutning	86

FORORD

Da jeg i 1929 udgav Sognebogen for Borbjerg, bemærkede jeg Side 139 i Bogen, at der var visse Ting, jeg ikke godt kunde komme ind paa, men som jeg muligvis senere kunde faa Lejlighed til at fremdrage. Der er nu gaaet 3 Aar siden, og i den Tid har jeg, foruden hvad tidligere var nedskreven, samlet en Del mere af Minder og Oplevelser, som jeg nu udsender i Bogform som et Slags Tillæg til Sognebogen, og haaber jeg, at denne lille Bog maa blive modtaget med Velvilje.

C. Møller.

BARNDOMSMINDER FRA DET GAMLE HJEM

I Aaret 1858 kom mine Forældre fra Randbøl ved Vejle til Borbjerg. Det havde egentlig ikke været min Faders Tanke at flytte derfra den Gang; men han mente, saaledes fortalte han ofte senere for os, at søgte han ikke, kunde han vanskelig vente at komme i Betragtning til et større Embede. Da Borbjerg Lærerembede blev ledigt, tænkte han: »Det koster da ikke meget at søge det, og skulde du mod Forventning faa det, kan du lade være at tage derimod.« Rigtignok sagde den daværende, siden landskendte og betydelige Præst, Hans Svejstrup, til min Fader, da han kom med Ansøgningen: »Betænk, hvad De gør; thi min Anbefaling har meget at betyde hos Pastor Møller, vi er aandsbeslægtede Venner.« Fader tænkte noget derover; men saa syntes han, det var saa sært at tage den tilbage og lod den gaa videre, idet han tænkte, faar du det, kan du da altid trække dig tilbage og nægte Modtagelsen. Han fortalte tit senere for os Børn, hvilken Spænding han gik i; men Tiden trak længe ud, inden noget hørtes derfra, og saa faldt Fader til Ro. Mine ældre Søskende, der var født i Randbøl — jeg er født i Borbjerg i 1859 — har ofte fortalt mig, at Fader efter Ansøgningens Indsendelse

ofte gik og græd; men da det som før nævnt trak længe ud, faldt der Ro over Fader og Hjemmet. — En Dag kom nogle af mine Søskende løbende ind og fortalte, at Svejstrup kom ridende paa den sorte Hoppe ude paa Vejen henimod Skolen. Da Fader hørte det, blev han bleg som et Lig, og det svimlede for hans Øjne; thi nu var han ikke i Tvivl om, hvad der var sket, og hvad Svejstrup kom for at meddele ham. Det slog ogsaa til. Da Svejstrup havde overladt Hesten til een af mine Brødre, gik han ind i Lærerboligen og fandt min Far helt sammensunken paa en Stol. »Ja,« begyndte Svejstrup, »De er kaldet til Borbjerg, og her er Kaldsbrevet og et Brev fra Pastor Møller, og saa ønsker jeg Dem til Lykke og vil bede for Dem, at Guds Velsignelse fremdeles maa være over Deres Gerning og følge Dem og alle Deres til den fremmede Egn. Jeg vil siden, inden De rejser herfra, faa Lejlighed til at bringe Dem min og Sognets hjerteligste Tak for Deres trofaste, pligtopfyldende Arbejde i Skole og Kirke i den Tid, de har været her.« Far græd og spurgte, om han ikke kunde frasige sig Embedet i Borbjerg. »Jo,« sagde Svejstrup, »men saa maa De være forberedt paa, at De ikke kan vente Forflyttelse senere; men jeg vil raade Dem til at rejse ned og se paa Skolen, Boligen og det hele og faa talt med Pastor Møller, synes De saa, at det vil blive uudholdelig for Dem, kan De da sige Dem det fra.« Svejstrup trykkede nu Faders og Moders Haand og bød Farvel, fulgt til Dørs af Fader og Moder, alle tre med taarefyldte Øjne.

Nogle Dage efter var Fader paa Rejse til Borbjerg for at se paa Forholdene der, een af Faders Venner, en Gaardmand fra Randbøl, tilbød at køre den

lange Vej for ham, hvilket han var meget taknemlig for, selv om Kørselen skulde foregaa i en stiv Vogn.

Det var en lang Rejse, men omsider fik den dog Ende, og Fader kunde nu faa al Ting set efter baade ude og inde, og da han havde hilst paa Pastor Møller og nogle af Sogneraadets Medlemmer samt Skolens Naboer, rejste han tilbage, tung i Sindet og med et bekymret Hjerte for Fremtiden. Da han kom tilbage til Randbøl Skole, blev han udspurgt paa Kryds og tværs af Moder. Hun ønskede at vide, hvordan Boligen og Udhusene saa ud, og da Fader sagde, at de var ældgamle, lave og faldefærdige, og Marken laa i Stumper og Stykker, faldt ogsaa Modet hos hende. Men saa fortalte Fader, at han troede, det var en rar Befolkning, de kom ham venligt i Møde, og Præsten var saa imødekommende og lod skimte igennem, at der nok snart vilde blive bygget en ny Bolig med Skole og Udhuse.

Efter mange Overvejelser og Drøftelser bestemte de sig til at rejse til Borbjerg. Efter en bevæget Afskedtagen med Befolkningen i Randbøl og deres Præst, Svejstrup, drog Familien saa af Sted, 9 ialt, med samt deres Ejendele. Det hele blev læsset paa 5 stive Arbejdsvogne, fem af Randbøl Gaardmænd kørte det hele til Borbjerg, det var Aaret 1858.

Det varede dog nogle Aar, inden der byggedes en ny Skole; først i 1867 blev den Skole bygget, der staar endnu, jeg var da kun 8 Aar. Da det har sin Interesse at vide, hvorledes den ældste Skole saa ud, har jeg tegnet Grundplanen, saaledes som den var indrettet, og Malerinden Frk. Friis har tegnet Boligen efter mine Oplysninger. Alt staar saa levende for mit Øje,

jeg ser i Tanken hver en Krog i det gamle, lave, uanselige Hus, hvor de henfarne gamle Degne har levet deres nøjsomme Liv og øvet deres tit brydsomme Gerning.

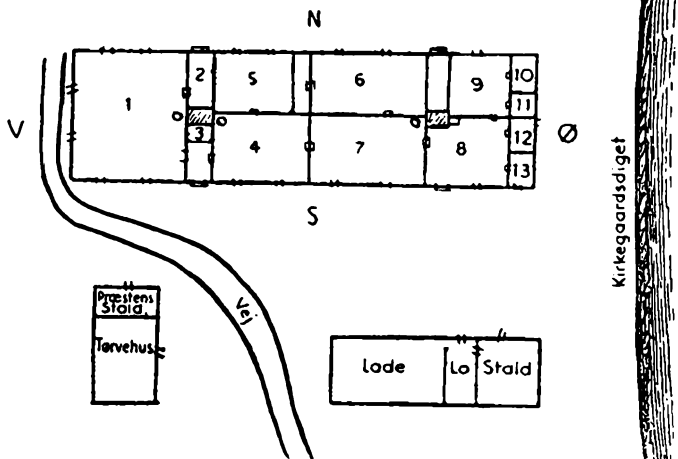
Det er ikke usandsynligt, at det har været det ældste Skolehus i Borbjerg, man rev jo ikke ned og

byggede op for et godt Ord den Gang, der kan dog intet bestemt siges; men i saa Fald har Borbjerg Sogns første Sædedegn, Christian Madsen (Borberg), øvet sin stille og betydningsfulde Gerning der. Han er Stamfaderen til den landskendte Slægt: Borberg, se den Borbergske Stamtavle.

For mange Aar siden kom en Dag Sygekasseinspektør Borberg, der var paa Inspektionsrejse til Sygekasserne i Holstebro kreds, til Borbjerg Skole og bad mig om at vise ham Stedet, hvor den gamle nedrevne Skole havde ligget. Dette kunde jeg vise ham med Sikkerhed, da jeg som før nævnt er født der og var otte Aar, inden vi flyttede ind i den Bolig,

der staar nu. Sygekasseinspektøren var glad for Oplysningerne og sendte mig senere deres Stamtavle samt en Del andre Oplysninger om Slægten, af hvilke jeg har brugt enkelte i Sognebogen.

1. Skolen.	5. Børnekammer.	10. Rullestue.
2. Sandkammer.	6. Sovekammer.	11. Sandkammer.
3. Rum til Gymnastikredskaber.	7. Dagligstue.	12. Spisekammer.
4. Storstuen.	8. Køkken.	13. Mælkestue.
	9. Bryggers.	

Denne gamle Skole var en lav Bygning med smaa Vinduer og tarvelige Indgangsdøre. Gangen til Skolen og Dagligstuen var meget lille og brolagt med solide Teglsten. Lige overfor Indgangsdøren fandtes en stor Luge i Væggen. Naar den aabnedes, det var rigtignok sjældent, den blev det, saas der noget, vi Drengene frydede os ved at se; det var 20 smaa Træbøsser, der var bestemt til Brug ved Exersitsen, som min Fader til Tider skulde foretage med Skolens Drengene. Men

han kunde aldrig komme i Tanker om at lade Børnene foretage Geværgreb og sligt Hokuspokus, da han selv var fremmed derfor. Derimod lod han Drengene faa Bøsserne til fri Afbenyttelse; naar dette skete, blev der Krig. De stridende Parter var Tyskere og Danskere. Selvfølgelig vandt Danskerne, 48, 49, 50 var ikke helt glemt. I Tidens Løb skrumpede Træbøssernes Antal ind, nogle gik i Stykker, og Resten blev brugt til Hønsarhuset.

Skolestuen var ret rummelig, da der var mange Børn, som søgte den Skole. Bag ved Katederet var der en Dør ind til Sandkammeret, hvor der hvert Aar kom et helt Læs Sand; der skulde strøs lidt Sand paa Gulvet, naar der en Gang imellem blev fejtet. Børnene gik den Gang med Træsko, og det var ikke altid, de var befriet for Ler og Snavs udefra, var det om Vinteren, fulgte tit Klumper af Sne med ind med Træskoene og dannede en lille Sø ved hvert Barn. Efter Nutidens Begreber var det jo ikke helt hygiejnisk; men Børnene var saamænd lige saa sunde den Gang som nu. Langs med Væggen paa de tre Sider var der Borde, hvor der kunde sidde 5—6 Børn ved hvert, og i Midten 3 Rækker af samme Størrelse. Bord og Bænk var spigret godt sammen. Bordet var skraat formet og Bænken et smalt Brædt, saa man kan ikke sige, der var sørget særlig godt for Barnets Bekvemmelighed. Efter en saadan to Timers Stillesiddende paa Pinebænken trængtes der haardt til et Frikvarter, saa Benene kunde blive rørte.

Aa, hvor kunde Børnene lege den Gang! Naar de saa kom ind igen i Skolen med røde Kinder, straalende Øjne og forpustede Ansigter, var de klare til at tage fat igen. Man kan ikke sige, der den Gang var

Fagtrængsel. Det var Religion, Regning, Skrivning og Læsning, og i disse Fag drev flere af Børnene det ret vidt. Der var en Kappelstrid mellem dem, ikke blot om, hvem der kunde regne de mest indviklede Opgaver, men ogsaa om, hvem der kunde tumle de sværeste Ord i Udenadsstavning.

Religionstimen var min Faders kæreste Time. Han havde oplevet meget i sit Liv, gennemgaaet svære aandelige Kampe og tilsidst fundet Freden med sin Gud, og det var ham derfor en Hjertesag at vidne for de smaa. Endnu staar disse Timer levende for mig. Hvad han har sagt, er glemt; men naar han kom ind paa Bibelens store aandelige Skikkelser, blev disse levende for os.

Fra Gangen til højre kom man ind i en lille Dagligstue, nord for denne var Soveværelset og mod Øst Køkkenet, der var ret stort i Forhold til de andre Stuer. Dette kom af, at det ogsaa blev brugt som en Slags »Kirke«stue for Sognefolket, der her kunde sidde i et lunt Rum omkring det lange Bord og faa sig en Pibe Tobak, hvis de var kommen for tidlig til Kirke. Øst for Køkkenet var der et lille Kammer til Gulvsand og Tørv. Nord for dette Kammer var der et Spisekammer og Mælkerum. Saaledes var denne lave Lærerbolig indrettet. Paa Grønsværet uden for Dagligstuen og Køkkenet var der to meget gamle Blommetræer, der i Reglen bar en Mængde dejlige blaa Blommer. Vi Børn maatte faa de Blommer, der blæste ned. Forunderlig nok blæste der mange ned i tidlige Alder, og selv om de ikke smagte allerbedst, saa gled de dog ned. I de Tider var man ikke kræsen.

Fra den gamle Skole har jeg mine første Barndomsminder. Naar de lange Vinteraftener kom, plej-

ede min Fader, naar da ikke der var fremmede, at samle os Drengene omkring det runde Bord i den lille Dagligstue, enten læste han højt for os eller fortalte, hvad der skete ude i den store Verden, han fulgte godt med. — Særlig interesserede det os om Livingstones Opdagelsesrejser og Oplevelser inde i »det mørke Fastland«, Afrika, og da det blev stille om Livingstone, og hele Verden troede, han var død, med Undtagelse af Redaktøren af »New York Herald«-Bladet, der bestemt antog, han var i Live, og derfor vilde finde ham, hvad det saa skulde koste, og i den Anledning fik Ekspresbud til sin flyvende Korrespondent Henry Morton Stanley med Befaling om at gøre sig klar til Afrejse til Øen Sansibar og der hverve Ledsagere til den eventyrlige Ekspedition: at finde Livingstone død eller levende. »Men er De klar over, Hr. Redaktør, hvad en saadan Rejse vil koste?« spurgte Stanley. »Ligeegyldigt, hvad det koster,« svarede Redaktøren, »hæv først 1000 Pund, og naar de er brugt, hæv atter 1000 Pund og blive ved at hæv 1000 Pund, indtil De har nok.«

Vi Børn var saa optaget af de to Opdagelsesrejsende, saa vi drøftede det alt sammen, endog efter at vi var kommen i Seng, og fik vi selv Lov til at læse i Tidsskriftet »Fra alle Lande«, da blev vi stille og rolige og blev helt borte i Fantasiens vidunderlige Rige. — Baade den Gang og siden, naar Fader berigede os Børn med sin Viden, og naar han fortalte os sine Oplevelser som Snedkersvend — han havde staaet i Lære i Ribe hos Møbelsnedker Horneman, en Tysker, i 7 Aar, og siden rejst en Del som Skik og Brug var for derigennem at dygtiggøre sig endnu mere i Faget — da syntes jeg altid, han var saa stor og betydnings-

fuld for mig. I Sognebogen har jeg omtalt, hvorledes det gik til, at min Fader kom ind paa Lærergerningen og skal derfor ikke nærmere berøre det. — Fader var et Stemningsmenneske, snart munter og glad, naar han havde lidt Medgang, og snart dybt nede, naar Modgang og Sorg kom, i saadanne Øjeblikke og Stunder var Moder den betydeligste; thi hun havde Ligevægten og kunde deltage i Glæden og trøste i Sorgen og hjælpe ham over de mange Bekymringer, der tit pinte ham. Det var ikke saa let for ham at faa saa mange Sønner, otte ialt, anbragt i Stillinger. Lærrelønningerne var den Gang ringe i Sammenligning med nu, og naar han ingen Udvej saa til at skaffe Penge, blev han nedtrykt; men saa trøstede Moder ham og plejede da at sige: »Det gaar nok, Vorherre har hjulpet os hidtil, saa hjælper han os ogsaa nok herefter.« Fik Moder Held til at sprede de mørke Skyer fra Fader, saa blev hun glad, og der kom ligesom en lysere Stemning ind i Hjemmet til os alle. — I mange Aar havde Fader lidt af Gigt og Galdesten, hvilke Sygdomme tilsidst sammen med Stensmerter gjorde Ende paa hans Liv. Den sidste Dag han levede, kaldte han os alle ind til sig i Sovekammeret og bad os synge sammen Salmen: »Under dine Vingers Skygge,« selv sang han med med svag Røst, og derefter bekendte han Troen, hvorefter han laa stille hen, og da vi lidt efter gik hen til Sengen, var Fader død.

Moder var aldrig ledig, om Dagen optaget af Huses mangeartede Sysler og om Aftenen med at stoppe de mange hullede Strømper og forrevne Bukser, som vi Drengene efterlod fra Dagens Kampe og Lege. Undertiden kom Søster Anna til at hjælpe Moder ved

Udbedringen af vort »Kluns«, hvilket hun ikke var særlig begejstret for og i den Anledning undertiden lod falde nedsættende Bemærkninger om vor Opførsel.

Der var særlig tre Arbejder, Moder foretog, der havde vi Børns Opmærksomhed og Interesse. Disse var: 1) Bagning af Brød i den store Ovn, 2) Lysestøbning og 3) Ostelavning. I disse Ting var Moder en Mester; hendes Moder døde tidlig, og Arbejdet inden Døre i den store Gaard i Darum ved Ribe, hvor hun var født og opdraget, kom nu til at hvile for en stor Del paa hende. Den Pige, der ikke var dygtig i disse 3 Ting, regnede man ikke for noget, saadan var Tankegangen den Gang. Adskillige Dage før Melet kom fra Møllen, blev der talt om Bagningen, bl. a. hvormange Sigtekager, der skulde timses til, og hvor mange Rugbrød, der kunde tænkes at blive af Melet fra Møllen. I Reglen blev der bagt 13—14 store Rugbrød og 3—4 Sigtebrød. Naar vi Børn var saa optagne af Bagningen, kom det af, at Moder brugte den Skik, der var gængs i Darum, at der blev en lille Kage af Skrabningen af Dejgtruget til hvert af Børnene i Hjemmet. En saadan Kage kaldtes »Knæpkage«, lang, smal og flad i Formen. Vi Børn syntes, at en saadan Kage smagte vidunderlig, og enhver mente, sin Kage smagte bedst. — Naar Melet fra Møllen var kommen, fik Moder Dejgtruget ned fra Loftet, det blev rensed og rengjort meget omhyggeligt, blev derefter sat paa Plads i Køkkenet; Melsækken kom ind og sat ved Siden af, for at det kunde være saa nemt at tage af som vel muligt. Timsen kom nu ind, og Moder var klar til at tage fat paa Timsningen. Der skulde helst Mel til 3—4 Sigte-

kager, og naar dette var tilendebragt, kunde Moder begynde paa Æltningen af Melet til Rugbrødet. Det var ikke saa let et Arbejde for Moder; men det betroede hun som før nævnt ikke til andre, og naar hun var færdig dermed, slog hun et Kors derover, Et Lagen blev nu lagt over og en lang Pude ovenpaa, saa kunde det staa varmt og godt Natten over; den næste Dag skulde Bagningen foregaa; for os Børn var det den store Dag. Vi kom tidlig i Seng den Aften før Bagningen; men det fandt vi os med Glæde i; thi i Sengen talte vi med hverandre om, hvilken Figur af Dejj, der skulde være paa vores »Knæpkage«. En vilde have en And, en anden en Hane, en tredie en Kat, vi maatte selv lave Figuren, saa vi kappedes om, hvem der kunde præstere det smukkeste paa Kagen. Moder kunde ikke taale at ilde Ovnens selv; men en Nabokone, der ofte kom i vort Hjem, havde Moder gerne til at fyre. Det var i Reglen Lyng, der brugtes til Ovnens Opvarmning, og der blev fyret saa længe, til »den sorte Mand« kom ud af Ovnens, d. v. s. til Ovnens havde faaet en klar rød Farve af de glødende Sten. Den var nu klar til at tage mod Brødene; men forinden maatte al Asken rages ud af Ovnens og Brødene oversmøres med Klistret, bestaaende af Mel, Vand og Øl. Sigtebrødene blev klistret med Æggeblomme eller pisket Æggehvide. I en Fart skulde Brødene ind, det gjaldt om, at Ovnens ikke tabte noget af Varmen. 2½ Time efter at Rugbrødene var sat ind, var Sigtebrødene og Knæpkagerne bagte. Hver fik sin Kage, der blev beundret og kælet lidt for, vi kunde ikke nænne at spise den straks; men omsider blev Fristelsen for svær, en lille Bid nu og da, og før man vidste af det, var Kagen spist. — Naar Moder fik de

store Brød ud og lagt til Rette, plejede hun at sige: »Gud ske Tak og Lov for det kære Brød.« Det blev indprentet i os Børn af Fader og Moder at samle alle smaa Stykker Brød op, naar de faldt paa Jorden, ja selv Krummerne maatte tages omhyggeligt op. »Det er ogsaa Guds Gaver,« sagde Fader altid; »mangen een har siden grædt for det, han i Barndom og Ungdom letsindig har traadt paa.« Denne Respekt og Ærbødighed for Brødet fik vi saadan ind som Børn, at jeg aldrig har kunnet glemme det.

Det andet Arbejde, Moder ikke betroede til andre end sig selv, var Lysestøbningen. Vi slagtede gerne et Faar og et Lam hvert Aar, og de skulde helst være dygtig fede, for at der kunde blive saa megen Talg som mulig til Lysestøbningen. Den Dag, da Støbningen skulde foregaa, kom Loftsstigen ind i Køkkenet og blev lagt med Enderne paa to Stole. Lysepindene ogsaa kaldet Spiler kom frem af deres Gemme, og Lysegarnet i Reglen Bomuldsgarn tog Moder og klippede i passende Længde, alt eftersom Lysene skulde være store eller smaa. Naar dette var tilendebragt, blev Garnet i en Løkke sat paa Lysepindene, i Reglen 5 paa hver, og mellem hvert Trappetrin var der 5 Pinde. Smørkærnen kom nu ind, og kogende Vand hældt i Kærnen, derefter kom den smeltede Talg i, saa meget, at den omtrent naaede det øverste af Kærnen. Støbningen kunde nu begynde, forsigtig tog Moder hver Pind med de 5 Væger paa og dyppede dem ned i den smeltede Talg, i Førstningen kneb det lidt at faa Vægerne ned; men efter faa Ganges Neddykning gik det let nok. Moder passede altid paa, at Vægerne ikke dryppede for meget. Hun havde gerne lagt et Stykke glat Lærred under Stigen, faldt der

saa nogle Draaber fra Vægerne, kunde de skrubes sammen bagefter, alt skulde samles og bruges. Lysene var tit af forskellig Tykkelse, de allertyndeste kaldtes »Praaser«, og de kunde rulles om en Praasekærte, der kunde sættes rundt omkring paa Borde eller Bænke. Naar Moder var færdig med Støbningen, blev hvert Lys tappet, det vil sige, den kegleformede Spids, der havde dannet sig paa Enden af dem, blev skaaret af, og alle Lysene blev talt og lagt omhyggeligt ned i Kistelædiken, for at Musene ikke skulde gaa i dem. Efter en saadan Dag var Mor træt, hun trængte til en god Kop Kaffe og saa sidde stille hen og hvile sig. Du flittige lille Moder, der nu havde Følelsen af den Glæde, at der var sørget for Lys til os alle i den kommende Vinter.

Det tredie Arbejde, Moder ikke overlod til andre, var Ostelavningen. Det var gerne omkring Høsttiden, at vi modtog Mælk fra saa at sige alle Gaarde i Sognet. Hvor gammel denne Tradition var, ved jeg ikke; men i min Faders Formands Tid fandt samme Leverage Sted, og maaske har det været Skik længe før; jeg tænker, denne Naturalydelse var for at bøde paa den ringe Løn, der da ydedes Lærerne. Det var et stort og tillige strengt Arbejde, der ventede Moder med at faa al den Mælk fra Sognet omdannet til Ost. Det tog 2 Dage at faa de 30—40 Oste gjort færdige. Den første Dag leverede Østersognets Gaarde Mælken, Dagen efter Vestersognets Gaarde. Det var altid Middagsmælken, der leveredes, een eller to Dunke, alt eftersom Sindelaget var. I Reglen var det de unge Piger fra Gaardene, der kom med Mælken; Karlene skulde arbejde derhjemme, det var jo en travl Tid den Gang, Høsttiden. Traktementet var efter Traditionen

Kaffe og Æbleskiver, som min Søster Anna bagte. Den Dag, da Mælken leveredes, var Søster tidlig oppe for at faa begyndt Bagningen af Æbleskiverne, de skulde være lækre og gode, og der skulde bages mange, de maatte endelig ikke slippe for tidlig op, den Skam vilde man nødigt overgaa. Af og til sneg vi Drengene os ind i Køkkenet til Søster og tiggede een eller to af Æbleskiverne, som hun ogsaa gav os for at blive fri for os, med Paalæg om at forsvinde hurtigst muligt, da der ellers skete Anmeldelse paa højere Steder. —

Ude i Bryggerset havde Moder travlt med at faa ordnet til Ostelavningen. Vi blev sendt baade her og der for at laane Kar og Baljer til Mælken og »Ostekopper« til Ostene, alt skulde jo være parat, til Mælken kom. Naar Søster var færdig med Bagningen, syntes vi Drengene, at de Bjerger af Æbleskiver vilde det være umuligt for de fremmede at faa spist, hvorfor vi i al Beskedenhed bad om at faa et Par Æbleskiver, da vi var overbeviste om, at der var meget for mange; men der var vinket af, vi havde at forholde os stille, pæne og tilbageholdende, levnedes der saa nogle, maatte vi faa dem, og i dette søde Haab levede vi saa til hen paa Eftermiddagen. Klokken blev gerne mellem 3 og 4, inden de sidste blev færdige til Afrejse. Vi Drengene kom nu ind, og de tiloversblevne Æbleskiver blev sat frem for os, og var der mange til os, indgik vi Væddemaal om, hvem der kunde spise flest, og det var ikke noget ringe Tal, hver af os kunde faa til at glide ned.

Moder tog nu fat paa Ostelavningen, der gik til paa følgende Maade: Mælken blev opvarmet til en passende Varmegrad, og derefter kom »Løben« og

lidt Salt i, og det stod saa tildækket i ca. 1—2 Timer, dog maatte der røres i det en Gang imellem, hvilket foregik med Haanden. Naar det saa var løbet godt sammen, helst fin og svampet, ikke for haard, for saa blev Osten for tør, satte man Ostekoppen, et lille Trækar med Huller i Bunden og Siderne, i en Balje, som stod paa et Treben ved Siden af Karret med den sammenløbne Mælk. Et Osteklæde blev lagt over Ostekoppen, og saa begyndte Moder at tage den ene Haandfuld sammenløbne Mælk efter den anden og komme den i Ostekoppen, æltede det godt sammen for hver Haandfuld, en Gang imellem lidt Kommen i, indtil Ostekoppen var fyldt, tog saa Osten ud af Klædet, vendte det øverste ned og bearbejdede saa Osten rigtig godt med Hænderne, samlede derefter Klædet rigtig stramt sammen, stoppede ned ved Siderne, et Trælaag med Huller i ovenpaa og derpaa nogle store Sten. Den blev saa sat hen til næste Dag, og maatte saa ud af Ostekoppen, for at Tørringen kunde begynde, hvilket foregik oppe paa Loftet. Paa lange, brede Brædder blev Ostene sat Side om Side, Vinduerne kom op for at faa Gennemtræk, og her kunde Moder nu se paa de mange dejlige Oste, der ikke saa sjælden maatte vendes, for at de kunde faa en ensdannet Tørring. I Reglen blev der hvert Aar 30—40 Oste, det var ingen ringe Hjælp i den daglige Hus-holdning til saa mange Munde, saa nu forstaar jeg godt Moders Glæde, naar hun var færdig med de to Dages strenge Arbejde, og hun foldede Hænderne og udbrød: »Aa, Gud ske Lov og Tak.«

Moder og Søster Anna blev i nogle Aar i det gamle Hjem hos mig; men Moders Kræfter var udtømte, og min Søster led af Astma, saa da jeg blev gift, fik de

bygget paa et Stykke Jord, min Fader i sin Tid havde købt, og som laa ind til Skolens Jord. Her fik de efter den Tid et smukt Hus opført og flyttede derind. Efter deres Død blev det solgt til Jordemoderbolig. Min Hustru og jeg kom daglig og saa til Moder og Søster. Min Hustru kunde saadan forstaa at hjælpe dem til Rette med alt, hvorfor de holdt saa meget af hende, og det var sande Ord, min yngste Broder udtalte ved vort Sølvbryllup om min Hustru:

Vor gamle Moder, du trofast plejed,
 vor syge Søster, du var en Støtte,
 du gav af Hjertet, som du ejed
 og af din rige Uegennytte.

Moder og Søster levede dog nogle Aar i det nye Hjem og kunde ligesom hvile ud efter et Liv præget af Arbejde, Bekymringer og Sorger, dog ogsaa af mange Glæder. Engang imellem i de sidste Aar, hun levede, kunde Sorgen ligesom overvælde Moder. Hun skrev saa gerne til deres gamle Præst, Svejstrup, der var flyttet til Vejen, og han sendte da altid Brev til hende og trøstede hende, og naar der kom Brev fra ham, blev Moder glad. Jeg skal her kun meddele et af Brevene til Moder, hvoraf det vil ses, hvad denne Præst, der regnes for hørende til vort Lands betydeligste, havde at meddele en sørgende Sjæl.

Afskrift af Brevet.

Vejen, 25. Februar 1885.

Kjære bedrøvede Sjæl!

»Lovet være Herren fra Dag til Dag!
 Lægger han os en Byrde paa, saa er Gud dog vor
 Frelse.

Vi have en Gud, som er en Gud til Frelse.

Og hos den Herre, Herre er Udgange fra Døden.«
Saa sang Kong David (Ps. 68, 20—21) ikke af menneskelig Kløgt, men fordi Herrens Aand var over ham og lagde ham Ordet paa Tunge og førte hans Pen. — Den samme Sanger har ogsaa andre Toner i sin Harpe, Klage-toner ud af Sjælens dybeste Nød, Raab om Hjælp i Angsten. Men som han fandt Bønhørelse i Vaande, — er alt dog, hvad han særlig anbefaler:

»Godt at takke Herren!«

Mens vi færdes her i Støvets Land, har vi altid Savn af mangehaande Art. Men idelig at stirre paa de tomme Kar, giver kun matte Øjne og tungt Sind. Bedre at se til, hvad godt vi har nydt i vore Dage, hvad godt vi hver Dag nyder, og hvad godt vi har Løfte paa i Guds Ord, som aldrig kan svige. Da kan der fra det Bryst, som før kun havde Suk for Savn, begynde at stige et: »Gud ske Lov for al hans Naade!« og saadan et lille Nyn bære Guds Engle glade op til Guds Trone, og tilbage kommer de med ny Naade og Velsignelse. Da bliver Hjertet rigt og stort, som før var fattigt og snævert, og med Brorson jubler det:

»Gud ske Lov for Dag, der gaar,
og for den, der kommer,
dermed har vi Jubelaar,
evig, evig Sommer,
til det sidste Morgenskær
er os Halleluja nær!«

Vemodigt er det at tænke paa de lykkelige Dage, der svandt og toge med i Forgængenhedens Drøm saa

meget vi nødigt vilde slippe. Men Mindet beholdt vi,
og i mangan stille Time kan vi erfare, at:

»Mindet lader som ingen Ting
er dog et lønligt Kildespring,«

der sender en mildt kvægende lille Bæk hen at vande
Hjærtets Blomster, saa de visner ikke, men beholde
Skikkelse og Duft og hviske om Evighedens Sommer,
der skal lade os finde dem i fornyet Skikkelse og for-
nyet Duft, der aldrig svinder.

Jo! Vor Gud er en Frelses Gud; hos ham er Ud-
gang fra Døden. — Dette maa da vi, som tror og
veed, at vor Frelser har besejret Døden og har døbt
os til sin »Sejer-Død«, nok saa godt som David kunne
bekjende og finde Trøst i mod alle Savn.

Den øde Ørk, det vilde Hav,
den haarde Vinterkulde,
Den dybe Sorg, den mørke Grav,
de kjære under Mulde, —
For alt hos Gud er gode Raad
til Frydesang han vender Graad
saa let som Vind og Vove.

Saa give Dem, kjære Veninde fra de unge Dage!
Gud Fader Trøst i Trængsel, Glæde for Sorg ud af
Troen og Haabet og Kærligheden, som vi er fælles
om i Vorherres Jesu Navn! Amen!

Deres i Herren hengivne

H. Svejstrup.

Moder og Søster er for mange Aar siden gaet ind
til de stille Egne og stedt til Hvile paa Kirkegaarden

ved Siden af Fader og tæt ved den Skole, hvor de i saa mange Aar havde levet og haft deres Arbejde, Glæder og Sorger. — Vi Brødre satte en Sten paa deres Grave, og en stor Sørgeelm skygger derover.

BARNDOMSMINDER FRA 1864.

Af andre Minder fra min Barndom, glemmer jeg aldrig 1864. Jeg var den Gang 5 Aar gammel og havde jo ikke Forstaaelse af det smertelige for vort Land og Folk ved denne ulykkelige Krig; men et lille Indblik blev mig til Del, da Prøjerne kom til Borbjerg og slog Lejr $\frac{1}{2}$ Mil fra mit Hjem. Fra det Øjeblik taltes der ikke om andet i Sognet, og den ene Historie værre end den anden meddeltes. Naar min Fader hørte slige Fortællinger, sagde han gerne: »Man ved ikke, hvad de kan hitte paa at gøre.« Prøjerne blev indkvarteret rundt om i Sognet, baade i den østlige og den vestlige Del. Naar hele Kompagnier kom marscherende øst fra op ad Kirkebakken, gøs det i os, og dog syntes jeg, det var interessant med de blanke Bøsser, Bajonetter, Pikkelhuer og smukke Uniformer. Derimod var der en anden, der ikke syntes, det var Løjer. Det var vor Nabo, Sognefogeden Johannes Toft, der ikke kunde »Deutsch sprechen« og var helt ulykkelig, hver Gang der kom en Vogn kørende med tyske Officerer, der vilde have ham til at rekvirere Heste og Vogne til Befordring af baade Folk og Materiel. Sognefogeden rystede paa Hovedet, naar de fremførte noget; men saa skreg de op og galede i vilden Sky. —

En Dag kom en Vogn fra Skave — her havde Fjenden opslaaet sin Lejr — kørende med nogle flotte Officerer om til vor Nabogaard, Naltoft, til Sognefogeden. Da vi Drengene saa det, fik vi travlt for at komme om og se, hvad det vilde ende med. Der var ikke ret langt, og ved at løbe over Skolens Jord kunde vi være der paa faa Minutter. Vi turde ikke gaa ind i Gaarden, hvor de 6 Officerer med Sognefogeden imellem sig var samlet. Skældsord og Forbandelser i lange Baner strømmede ned over den ulykkelige Sognefogeds Hoved. Han rystede paa Hovedet, men stod ellers rank og saa ned paa de hujende og gale Mennesker. Johannes Toft var c. 3 Alen i Højden. Tilsidst tabte en af Officererne Taalmodigheden, trak Sabelen og huggede den ned i Stolpen, Have-laagen hang paa, saa Splinterne røg ham om Ørerne. Med Tordenrøst raabte Officeren: »Der Prediger!« Da gik der et Lys op for Joh. Toft, at det nok maatte være Præsten, de vilde have Forbindelse med. Ved Nik, Tegn og underlige Gerninger gav han til Kende, at han havde forstaaet dem og gav Kusken Besked om at køre dem ned i Præstegaarden. Som Katte sprang de paa Vognen, og ud af Gaarden gik det. Jeg stod bag ved Sognefogedens Havedige for at se paa deres Henfart; da med et holdt Vognen stille, og af sprang en af Officererne og hen til mig. Jeg blev saa betuttet, at jeg ikke turde skrigе; han greb mig om Livet og smed mig op paa Vognen, hvor jeg fik Plads mellem to Officerer. Jeg forstod selvfølgelig ikke et Muk af, hvad de tyskede op med. Da Vognen kørte ind i Præstegaarden op for Indgangsdøren, kom Pastor Møller ud. Han var det tyske Sprog mægtig og talte med dem, og Officererne kom

nu ind i Præstens store Dagligstue. Da de gik den Vej, smuttede jeg ned af Vognen og ind i Køkkenet, hvor jeg forfjamsket fortalte, hvad de grimme Mennesker havde gjort ved mig. Efter nogle Timers Forløb kørte Officererne bort, nordefter, hvorhen havde jeg intet Begreb om; glad var jeg, thi nu var »Fangen« fri, og lidt efter kørte Pastor Møller mig hjem med Lommerne fulde af Kager, Sukker og andet godt samt en dejlig Billedbog. Der blev Glæde derhjemme, da jeg kom ind, og i en Fart omringedes jeg af mine Brødre, der interviewede mig med de forunderligste Spørgsmaal. Jeg var Dagens Helt, og saa godt det lod sig gøre, svarede jeg paa deres Spørgsmaal og gav dem endda engang imellem en Kage eller et Stykke Sukker i Tilgift. Det var mit Fangenskab i 1864.

Foruden dette Minde har jeg endnu et fra samme Krigsaar. Vi havde den Gang en dejlig Hest. Bruno kaldet. Denne Hest holdt vi Børn forfærdelig meget af, ikke blot for dens Fromheds Skyld, men ogsaa for dens Klogskab. Naar vi hentede den hjem fra Engen nedenfor Kirkebakken, kom vi gerne tre op paa Ryggen af den, og klattede der en af, standsede Bruno og ventede, til den lille »Græsrytter« kom op igen. Det var en frygtelig Fart, den kunde skyde, naar det tog den. Min Fader sagde ofte, at han var sikker paa, det var den hurtigste Løber indenfor mange Miles Omkreds, selv Grev Rabens Kusk fra Rydhave formaede ikke med de to fine sorte Køreheste at køre om min Fader, naar de traf sammen paa Landevejen til eller fra Holstebro. Som en Hjort i Dødsfare susede den forbi det grevelige Køretøj til stor Ærgrelse for Greven, hvis han var paa, og ikke mindst for hans

fint udstafferede Kusk Mads med de svære Bakkenbarter.

Vi Drengene vilde nødigt have »Bruno« med til Ægtkørselen hos de grimme Prøjsere, og i den Anledning tiggede vi Sognefogeden, vor kære Nabo, om endelig ikke at tegne den med blandt de Heste, der skulde udskrives. Han lovede ogsaa, hvis der ikke skulde indtræffe noget uforudset, at den skulde gaa fri. For at ingen skulde tro, vi havde nogen, fik vi den op i Kirkens Materialhus og en god Hængelaas for Døren, og vi sørgede for, at den altid havde rigelig med Hakkelse, Hø og Vand; den maatte ikke mangle noget for ikke ved sin »Skronnen« at tilkendegive sin Nærværelse og derved blive opdaget. Der gik lang Tid, ingen anede noget om Bruno, saa vi Drengene var sikre paa, at der havde vi spillet Prøjserne et Puds. — Endelig slog Timen for Prøjsernes Bortrejse fra Sognet; de skulde nu til Skive og Sallingland, og der fortalte, at de skulde færges derfra over til Mors; men i disse Tider fortalte der saa meget og svirrede saa mange Rygter i Luften, saa man gjorde klogest i ikke at tro altfor klippefast paa ethvert Rygte, der løb omkring. Een Ting var imidlertid en Kendsgerning, at de nu skulde rejse fra Sognet.

Johannes Toft havde faaet Befaling fra dem om at holde et stort Antal Køretøjer rede den Dag og det Klokkeslet for at befordre dem til Salling; hvornaar Køretøjerne kunde ventes tilbage, kunde ingen vide. Bruno var ikke rekvireret, og glade var vi Børn, den fik en god Skive Brød i den Anledning.

Afrejsedagen for de fjendtlige Soldater nærmede sig, og det var med Spænding og Forventning, vi imødesaa deres Afrejse. Aftenen før Afrejsen saa vi

Sognefogeden styre sine Skridt mod Skolen. Hvad kan der nu være i Vejen, talte vi om. »Ja,« begyndte Johannes Toft, da han kom ind, »nu skal Bruno med, der er een af de udtagne Heste, der er bleven syg, og der er ingen andre at faa.« Da vi Børn hørte det, græd vi, og Prøjserkærligheden blev ikke større ved dette Krav. Da vi kom i Seng den Nat, var det ikke med fromme Ønsker over Prøjserne, Sprogets værste Ord kunde knap nok udmale det onde, vi ønskede, maatte komme over dem. Den næste Morgen var vi tidlig oppe for at faa den rare Bruno røgtet til inden Afrejsen; det var sært, den ikke fik Kolik eller Forstoppelse; men den var vant til at taale noget godt. Det var ikke saadan med den Hest, den skulde gaa sammen med, den var radmager, saa det vilde ikke blive et ensartet Par. Saa, nu saa vi Manden, der skulde have den. Bruno maatte nu frem af Materialhuset, tyk, fed og glinsende traadte den ud af sit mørke Fængsel, dansende ned ad Gangen til Skolegaarden, hvor mine Forældre og alle Søkende stod opstillede for at give det kære Dyr den sidste Afskedshilsen. Vi græd alle. Forinden Kusken trak afsted med den, sagde min Fader til ham: »Vær nu god mod Bruno.« Han vidste godt, Kusken ikke hørte til de »tørlagte«, og hvad maa et stakkels Dyr tit lide under en fuld Mands Pisk. »Jo,« han lovede godt, og saa trak han afsted med Dyret, vi troede, det var sidste Gang, vi saa den. Da alle Køretøjerne var mødte, og de fjendtlige Tropper læsset paa, rullede de nordpaa. Hvor mange Vogne erindrer jeg ikke, men det var et Tog saa langt, saa langt som et ondt Aar. Der gik Dage, der gik Uger, vi hørte intet og endnu mindre saa noget til de mange her fra Sognet,

der rakkede omkring med disse Mennesker, som vi kaldte vore Fjender. — Tit og ofte løb vi Drengene ud i Haven og stirrede nordpaa, men der kom ingen, og vi opgav derfor at se Bruno mere i levende Live. En Dag, efter 3—4 Ugers Forløb var jeg ude i Haven og stirrede som saa ofte før nordpaa, da ser jeg et Køretøj komme i susende Fart. Jeg ind, saa hurtig de smaa Ben kunde løbe, og fortalte, at der kom en Vogn saa rask, men der var brogede Heste for. Ja, saa kunde det ikke være Bruno, der var ensfarvet. Lidt efter holdt Køretøjet for Døren. Jo, ganske rigtig, det var Bruno; begge Heste havde store hvide Skumklatter rundt om paa Kroppen. Kusken var fuld og havde kørt som en Besat. Da Bruno kom fra, blev den børstet og vasket og sat paa Stald og fodret godt samt klappet og kærtegnet. — Det var Brunos Deltagelse i Krigen.

FRA SEMINARIETIDEN

De tre Aar, jeg tilbragte paa Seminariet, betragter jeg som nogle af mine skønneste og lykkeligste Ungdomsaar; thi skønt der var fuldt op af Arbejde, saa havde man det dejlige Kammeratskab mellem de mange unge Mennesker, der havde samme Maal, og hvis Tanker kredsede om det samme.

Dog var der noget, der ligesom kastede lidt Skygge over det hele. Der var blandt de ældste Klasser et stærkt udviklet Aandshovmod. De saa ned paa tredje Klasse med Ringeagt og regnede dem ikke for rigtige Mennesker. I lang Tid gik de under Navnet »Kaniner«, ja, selv efter at der var ydet Bidrag af hver Kanin til Afholdelse af et større Gilde i Gymnastiksalen, hvilket de to ældste Klasser arrangerede og ordnede, og som for Størstedelen bestod i Punch og Cigarer. Kromanden ordnede det med Punchen og Købmanden med Cigarerne. Det var altid første Klasse's Varer, der blev budt paa; det gjorde ikke noget, hvad det kostede — Kaninerne skulde betale Gildet. Vi drikker, som det hedder, og I betaler.

Den Dag, da det store Gilde fandt Sted, og de rygende Puncheboller stod paa Bordet, og Cigarkasserne opstablede, blev der et Øjeblik's Tavshed, indtil den ældste af tredje Klasse stod op paa en af Bæn-

kene og bød Forsamlingen Velkommen, ogsaa »Kannerne«, og bad saa alle om at lange til Fadet og ikke genere sig for at tage for sig af Retterne, baade af Punch og Cigarer. Mange Taler blev holdt, snart til den ene og snart til den anden af Kaninerne, hvem man ønskede alt muligt godt og at fremfor alt de lange Ører maatte forsvinde snarest muligt.

Efter flere Timers Forløb var alt tømt. Punchen drukket, Cigarerne borte. De to ældste Klasser havde faaet deres rigelige Part. Naar en Kanin beskedent røg en Cigar, tog de andre 10—20 og puttede dem i Frakkelommen. Nippede en Kanin til sit Glas Punch, drak de ældre deres ud med stor Rutine og beviste derved, at det ikke var første Gang, de havde været med. Da Festen var forbi, forstod jeg Seminarieforstanderens Ord til mig, inden jeg gik til Gildet: »Vær forsigtig, det kan godt træffe, det vil komme til at gaa lidt livligt til.« Jeg maa her bemærke, at jeg, uden at rose mig selv, kom hjem til Præstegaarden som en pæn ung Mand, der ikke var det mindste omtaaget. Dagen efter blev Regningen præsenteret — 5 Kroner til hver. Bidragene havde været for smaa. Pligtskyldigst betalte vi, skønt ikke med Glæde, men mukke skulde vi nok lade være med, og vi haabede jo saa, at engang kom vor Tur til at være de gamle, der fik Lov til at øve Gengæld overfor andre.

Den 29. Novbr. var der altid stor Fest paa Seminariet, det var Seminariets Fødselsdag. Der var da gerne indbudt betydelige Mænd som Foredragsholdere. Bagefter var der Dans. Fastelavnsmandag var der fint Bal. Seminariets Lærere med Fruer og Døtre blev højtidelig indbudt, samt nogle af Omegnens Godsejer- og Proprietærdøtre blev ogsaa højtidelig

inviterede ligesom nogle af Vejle Bys Borgerdøtre. Det gik meget ceremonielt til ved dette Bal. Duksen fra tredje Klasse var den, der ordnede alt ved Spisningen og Serveringen af Drikkevarerne. I Gymnastiksalen, hvor Ballet fandt Sted, var Gymnastiklæreren Balinspektør. Det var de eneste to Gange om Aaret, hvor Lærerne var med, og vi glædede os som Børn ved disse Fester. Det var en dejlig Afveksling fra den graa Hverdag med det strenge Slid. Eksamenen stod os stadig for Øje og formørkede tit den skønne Ungdomstid, det var som et grimt Spøgelse, der forfulgte os baade i Søvn og i vaagen Tilstand.

Naar noget særligt nyt indtraf paa Seminariet f. Eks. ved Afholdelse af Foredrag af en eller anden berømt Mand, hvis Navn var Borgen for, at der kunde ventes Berigelse for os, saa forsvandt Spøgelset; thi saa var Tanken henledt paa det ny og uventede, der vilde møde os. Jeg var maaske mest heldig stillet af mine mange Kammerater; thi i Præstegaarden hos Seminarieforstanderen, hvor jeg fik Hjem, havde jeg Lejlighed til at se og høre mange landskendte og betydelige Mænd, der gæstede Seminarieforstanderen. — Ingen glædede jeg mig saa meget til, der kom, som Vilhelm Birkedal, hvis Datter var gift med Kapellanen, Sofus Balslev, sidenhen Præst i Sønder sø paa Fyn, hvorfra han i 1932 har taget sin Afsked som Danmarks ældste fungerende Præst. Jeg vidste godt, naar Birkedal kom som Gæst til Præstegaarden, og vi samledes ved Middagsbordet, at saa vilde det tage lang Tid, inden Taflet hævedes, ikke just fordi der spistes saa meget; men det var de mange morsomme Ting, der fremdroges ved Bordet. Seminarieforstanderen var vittig; men i Fremstillingen var Birkedal

ham overlegen. Balslev havde en sjælden hjertevindende Latter, naar noget rigtigt morsomt brød frem. Her skal blot nævnes et enkelt Træk. Det var en Dag ved Middagsbordet, hvor Talen kom ind paa gamle Præster og Degne. Seminarieforstanderen havde lige serveret en Historie om en gammel, tandløs Præst, der skraaede saa frygtelig, at Sovsen løb ned paa Tilhørernes Hoveder, hvilket var meget ubehageligt for de skaldedes vedkommende. En Søndag kom Præsten ind paa Budene. Han var ved det fjerde, og hver Gang et Bud var nævnt, faldt en »Blat« ned paa en skaldet Mands Isse nedenfor Prædikestolen; men da han nævnte det femte Bud, faldt den tunge, saftige Skraa ud af Præstens Mund og ned paa den stakkels Tilhørers mishandlede Isse. Ganske rolig tog han sin Kasket og gik mumlende ned ad Kirkegulvet og udbrød tilsidst, inden Døren gik op: »Du skal ikke ihjelslaa, du skal ikke ihjelslaa!«

Derefter fortalte Birkedal om en Præst paa Fyn, der ikke kunde prædike uden at være i Besiddelse af en Pistol, som han kunde staa og klikke med. En Dag opdagede han, at Fjederen i Pistolen var gaaet i Stykker, den maatte derfor til Byens Smed, og han fik af Præsten Paalæg om at have den færdig til Søndagen.

Da Søndagen kom, gik Smeden ud til Præsten med Pistolen, der var indsvøbt i Papir. Kirkegængerne maatte naturligvis ikke se Pistolen; men den Skarns Smed havde fyldt Pistolløbet med Krudt og sat en Fænghætte paa Pistolen uden Præstens Vidende. Da Præsten kom paa Prædikestolen, talte han om de sidste Tider, og da han skildrede Dommedag, kom han rigtig i Aande, og saa fik han Brug for Pistolen for

at holde sig i den rigtige Spænding; men med et farer Hanen ned, og et frygteligt Brag hørtes, Pistolen røg langt bort, og da Præsten bøjede sig hen for at faa fat i den igen, udbrød Menigheden: »Nu lader han misil igen,« hvorfor de knøg ud af Kirken.

I Frikvarteret om Eftermiddagen var der nogle nysgerrige Kammerater, der interviewede mig om, hvad Birkedal havde talt om. Jeg indlod mig ellers aldrig med den Slags Aabenbaringer, men da de fik denne Præstehistorie, var jeg fri.

Birkedal opholdt sig 14 Dage i Jelling. En Dag spurgte han mig, om jeg var opkaldt efter Pastor Møller i Borbjerg, og da jeg bejaede det, fortalte han, at han havde været i Borbjerg flere Gange og besøgt Pastor Møller. »Ja,« sagde han, »jeg har ogsaa været i Deres Forældres Hjem. Jeg husker, Deres Fader havde en saadan kraftig Sangstemme, der fyldte godt i den store Borbjerg Kirke.«

Birkedal kom flere Gange til Jelling i den Tid, jeg var paa Seminariet. Han var af Middelhøjde, temmelig svær, langt bølget Haar og store udtrykfulde Øjne, et kønt Ansigt, altid venlig og hensynsfuld selv mod sine Modstandere; men kom de ham for nær, bed han fra sig. Søren Kierkegaard og han havde af og til stødt sammen, og de var jo nok hinanden værd. Man fortæller, at en Dag, Birkedal kom ind paa en Restaurant i København, sad Søren Kierkegaard ved et Bord og læste i »Corsaren«, der tit havde ham fremme til Grin, og da Birkedal gik hen imod Kierkegaard, udbrød denne: »Ja, saadan ser de ud, der forfølger!« Dertil bemærkede Birkedal straks: »Ja, og saadan ser de ud, der forfølges!« og pegede i det sam-

me paa Kierkegaard, der jo var tynd og mager som nogen indisk Selvplager.

I de 3 Aar, jeg var paa Seminariet, var jeg kun hjemme een Juleferie. Det var Sneen, der lagde Hindringer i Vejen. Den første Jul maatte 3 Sjællændere og jeg forblive i vort Kvarter. Vi havde jo alle glædet os til at tilbringe Ferien i Hjemmet; men en Uges Tid før faldt der saa store Snemasser ned, at vi, der var længst borte, maatte opgive Tanken om Glæden derhjemme. Helt glædesløst blev det dog ikke; de tre Sjællændere blev inviteret til Juletræ i Præstegaarden Kl. 6. Forinden havde jeg faaet et Hverv at udføre. Seminarieforstanderen kaldte mig ind i Studereværelset om Eftermiddagen og spurgte mig, om jeg var ked af at gaa om med nogle Pengegaver til de fattige i Byen, saadan som det nu var hans Maade at bringe Julehilsen paa til de fattige gamle Mennesker. Dette Hverv blev jeg meget glad for. De mange rare Smaatutter — 14 ialt — fik jeg i Lommerne, og saa løb jeg. Uden paa Indpakningspapiret var hvers Navn skrevet og en kærlig Julehilsen føjet til. Man siger for et gammelt Ord, at den, der bringer godt Budskab, banker dristig paa. Jeg bankede ogsaa dristig paa, og hvert Sted, jeg kom og afleverede Gaven, blev der rørende Glæde, ja, hos nogle indtil Taarer, og med Bøn fra alle Steder om at sige den kære Præst og hans Hustru og Datter »saa mange Tak« og ønske dem alle en glædelig Jul, og selv fik jeg ogsaa Tak, endskønt jeg intet havde ydet — af en vis Grund. Da jeg vendte tilbage, fortalte jeg Pastor Madsen, hvad de mange fattige havde bedt mig om at sige ham; han vendte sig om, jeg kunde se, hans Øjne var duggede.

Kl. 8 samledes vi alle om Juletræet i Præstegaarden,

ogsaa de 3 Sjællændere var mødt, og vi slog Kreds om Træet og gik rundt om det med hinanden i Haanden og sang vore dejlige Julesalmer i Fællesskab. Pastor Madsen talte nu smukt til os alle, og da Lyserne var ved at brænde ud, fik vi hver en Gave og takkede saa de kære Præstefolk for den Glæde, de havde beredt os. — Da jeg gik til Hvile denne Aften, var jeg taknemlig for den gode Dag, jeg havde haft; det var, som om Julens Engel ogsaa havde besøgt mig.

Den ene af Sjællænderne havde jeg ondt af det for. Han var 35 Aar og gift og havde 3 Børn. Han vilde jo særlig gerne have været hjemme hos Familien; men der var jo intet at gøre derved. I nogle Aar, før han gav sig til at læse til Lærer, havde han været med et Skuespillerselskab. Ved en Dilettantforestilling gav han Beviser for sin Duelighed i denne Retning, han blev klappet frem flere Gange og tiljublet Bifald, saa man maatte antage, han var et sjældent begavet Menneske. Dette var dog langt fra Tilfældet. Hans Forstaaelse af Regning og Naturfagene var minimale, og hans Hukommelse under Normalen. Det gik ogsaa galt til 1. Del, da han i Naturlæren fik Opgaven om Linsen. Eksaminatoren spurgte ham: »Hvad er en Linse?« — »En rund en,« svarede Sjællænderen. »Ja, en Pandekage er ogsaa rund,« og saa var han færdig. Han var ellers et rart og elskværdigt Menneske. Jeg havde ondt af det for ham, da han sagde Farvel og rejste hjem. Derimod ynkede jeg ikke Steen Blichers Sønnesøn, da han faldt. Han hed ligesom Bedstefaderen Steen Steensen Blicher. Han læste aldrig paa noget, men havde en syndig Lyst til at rejse ud og læse op i Omegnens Skoler. Han skrev gerne til Lærerne ved de forskellige Skoler og bad

om at faa Lov til at læse op og bad dem give ham Besked om Dag og Time, naar det passede dem. Da han hed ligesom Bedstefaderen, troede de, at han var en værdig Ætling af den store Digter. Naar Dagen var fastsat til Oplæsningen i de forskellige Skoler, lejede Blicher Kromandens Hest og Gig og kørte saa til Bestemmelsesstedet, hvor Skolestuen enkelte Steder kunde være helt overfyldt. Det gav Penge i Blichers slunkne Kasse. Hjemvendt fra en saadan Tur havde Blicher altid en Mængde at fortælle, og saa gav han ud i lange Baner til de lyttende Kammerater. Da han skulde til Eksamen i 1. Del i Odense, spurgte Eksaminatoren i Botanik: »De har vel læst Vaupels Botanik?« — »Det sagde jeg Nej til,« fortalte Blicher, da han kom hjem og var dumpet, »Tauber, Eksaminatoren, vilde ikke tro det; men jeg fik ham til at tro det.« Han var ligeglad med det hele. To af de Lærebøger, der var ham mest forhadte, bandt han en Sten til og kastede dem derefter ud i Seminariedammen med de Ord: »Hvil i Fred!«

I Sognebogen har jeg kortelig berørt Missionær Børresens Besøg i Jellinge. Hans Komme til Jellinge imødesaa jeg med stor Spænding. Jeg havde engang læst om ham, mens han var Maskinsmed i Berlin, og der mødte en af sine Landsmænd, der spurgte: »Hvor meget tjener du om Ugen?« Børresen svarede ham derpaa, hvortil hans Landsmand forundret spurgte: »Men hvad gør du ved alle disse Penge?« — »Jeg sætter dem i Banken,« svarede Børresen. »Hvad faar du i Renter?« spurgte Landsmanden. »100 pCt.,« svarede Børresen. »Hvor ligger den Bank henne?« — »I Himlen,« føjede Børresen til, »og Jesus er Direktør for Banken, der staar aaben Dag og Nat.« — Hans

Komme imødesaa jeg med Forventning. Han skulde bo i Præstegaarden. Jeg havde ventet at faa en høj svær Mand at se, og saa kom der en tynd, nærmest lille Mand spaserende til Præstegaarden. Pastor Madsen gik straks ud, da han saa ham, og omfavnede ham og trykkede ham ind til sig og bød ham hjertelig velkommen hjem. Da vi skulde til Middagsbordet, trykkede han først hver enkelt i Haanden og spurgte Fru Madsen, om det ikke var muligt at faa lidt Gede-mælk, da han ikke godt taalte anden Drik. I en Fart kom der Bud ud i Byen efter Mælken, og kort efter stod en Kande Gede-mælk foran ham.

Jeg lagde Mærke til hans Ansigt, der var stærkt brunet af Indiens varme Sol; Skæget naaede langt ned paa Brystet og var ligesom Haaret helt hvidt. Paa Hovedet havde han en lille Kalot. Hans Øjne var milde og gode. Med den største Ærefrygt betragtede jeg ham. Jeg vidste jo, hvad han havde lidt og stridt for Guds Riges Skyld, og at han hørte til dem, der havde fulgt Herrens Befaling om at drage ud og gøre alle Folk til hans Disciple. Han talte ikke meget, gik stille, tankefuldt omkring, det var, som noget knugende tungt trykkede, men det var nu mine Tanker om ham; da han kom i Kirken og op paa Prædikestolen og fortalte om Gerningen blandt Santhalfolket, følte alle, at hans Hjerte var fyldt med Tak til Gud, fordi han var funden værdig til at bringe Evangeliet til det dybt sunkne hedenske Folk. — Han var i Jellinge et Par Dage. — Mange Aar er gaaet, over 50; men hans ejendommelige karakteristiske Skikkelse staar endnu lyslevende for mig.

Præstegaarden var et meget gæstfrit Hjem, og som før nævnt kom der mange dertil. — En af de Gæster,

Pastor Madsen satte stor Pris paa, der kom, var Højskoleforstander Rosendal fra Vinding. I den Tid, skriftlig Eksamen fandt Sted, var han Tilsynsmand i det ene Klasseværelse, for at ingen skulde fristes til at snyde. Ved de lange Borde sad der to, een ved hver Ende, det næste Bord een, derefter to, og saadan blev det ved skiftevis. — Hver fik en trykt Seddel, hvorpaa Opgaven stod. Det Aar, jeg demitteredes, blev jeg hed om Ørerne, da jeg læste Opgaven til religiøs Stil, der lød saadan: »Hvilke forskellige Meninger har gjort sig gældende om den apostolske Trosbekendelses Oprindelse?« I over 20 Minutter vidste jeg slet ikke, hvad jeg skulde faa frem; jeg havde saa smaat bestemt mig til at levere blank op; thi hellere gøre det end komme med noget, der intet Steds havde hjemme. Men som ved en pludselig Indskydelse dukkede det op for mig, at Pastor Madsen engang for lange Tider siden havde talt derom for os, og da jeg fik fat i det ene, kom det andet og tredje hurtigt efter, saa jeg blev ligesaa tidlig færdig som mine Kammerater. Rosendal samlede det hele sammen og gik over i Pastor Madsens Studerværelse. Nogle Opgaver blev læst, forinden de alle skulde sendes ind til Ministeriet og bedømmes. — Lidt efter Afleveringen gik jeg ind til Rosendal og bad ham om at sige mig, hvordan han syntes om det, jeg havde skrevet. Han læste det straks igennem, og da jeg spurgte ham, hvor meget han troede, det kunde give i Karakter, svarede han: »mg«. Jeg var svært glad; thi nu kunde det ikke gaa helt galt i skriftlig, hvis dette kunde gaa saadan. Heldigvis blev det saadan. Den mundtlige Del blev taget i Aarhus af fremmede Eksaminatorer. Efter endt Eksamen tog vi til-

bage til Jellinge, hvor Seminarieforstanderen gjorde et Gilde for os, og hvor vi for sidste Gang samledes om vore kære Lærere, der ønskede for os, at vi maatte, hvor vi kom hen, blive til Gavn og Glæde for den kommende Slægt. Efter en bevæget Afsked rejste hver nu hjem til sine kære og havde ikke lidt at meddele om, hvad vi havde oplevet af baade ondt og godt.

HUSLÆRER PAA VIBY HEDEGAARD

Allerede inden jeg var dimitteret, henvendte Seminarieforstanderen sig til mig og spurgte, om jeg kunde have Lyst til at faa en Huslærerplads i Sønderjylland; thi i saa Fald kunde jeg faa Pladsen hos Knudsens paa Visby Hedegaard. »Det er en ret god Løn, 400 Mark og fri Station, kun 3 Drengene at holde Skole for, og det er rare og gode Mennesker at være hos, saa hvis din Fader ikke skal have dig hjem og du selv synes, vil jeg anbefale dig til Pladsen. Jeg skrev straks hjem til min Fader og bad ham give mig et godt Raad. Jeg var klar over, at det var en vanskelig Stilling for et ungt Menneske at blive Lærer for Børn i saa forskellige Aldre, 15, 12 og 8 Aar, og altid at udvise Forsigtighed i sin Færd for ikke at forvolde Ubehagelighed fra de tyske Myndigheders Side overfor de Mennesker, i hvis Tjeneste man var sat. Men da min Faders Helbred var bedre, raadede han mig til at tage mod Pladsen, som jeg skulde tiltræde efter Ferien. Efter endt Eksamen tog jeg hjem for at være en Tid derhjemme inden Afrejsen.

En Dag modtog jeg Brev med tysk Poststempel fra Fru Knudsen, hvori hun meddelte mig, at jeg vel vidste, der skulde undervises i Tysk.

Jeg viste min Fader Brevet, og han sagde straks: »Det kan ikke hjælpe, du overtager denne Plads, du

kunde udsætte den Knudsenske Familie for Fortrædeligheder fra Tyskernes Side, og det er ikke værd, da de dansksindede har det tungt nok endda, vi henede skal ikke hjælpe til at gøre det værre for dem.«

Med det samme skrev jeg et længere Brev og bad om at blive fri for Overtagelsen af Pladsen og beklagede, at det ikke blev mig sagt paa et tidligere Tidspunkt, at jeg skulde undervise i Tysk, jeg vilde nødig udsætte dem for Fortrædeligheder fra Myndighedernes Side. Dette Brev blev afsendt omgaaende.

Efter faa Dages Forløb kom der atter Brev fra Fru Knudsen, og hun bad mig komme alligevel, de fik det nok ordnet paa een eller anden Maade med det tyske Sprog.

I Slutningen af Juli Maaned rejste jeg hjemmefra til Darum ved Ribe, hvor saa mange af vor Slægt bor, og saa kunde jeg tage med Dagvognen fra Ribe til Tønder, det var det nemmeste, og stod jeg af i Sølsted, var der kun 3—4 Kilometer til Visby Hedegaard. — Jeg stod af i Sølsted, jeg længtes efter at komme ud af Dagvognen, en frygtelig Rumlekasse, der gjorde een baade ør og døv, og vandrede saa mod Hedegaard. Jo, nærmere jeg kom Gaarden, desto mere optoges jeg af de store Plantninger omkring den og af det store Bygningskompleks med den flotte herskabelige Hovedbygning fornemt tilbagetrukken; og da jeg ved 11-Tiden om Formiddagen stod ved den høje Trappe og skulde vove mig ind til denne sønderjydske Storbondeslægt, var jeg slet ikke glad. Det forekom mig, at jeg var for ubetydelig til at være paa saadanne Steder.

Da jeg naaede det øverste af Trappen, kom Christen Knudsen og vilde ud i Marken, jeg præsenterede

mig som deres vordende Huslærer. »Naa, er det det, kom indenfor.« Lidt efter kom den fint dannede og yndefulde Fru Knudsen ind og bød mig Velkommen. Jeg beklagede overfor dem begge, at jeg havde paa-
taget mig noget, jeg ikke kunde gøre Fyldest i. »De' rejner æ int,« sagde Knudsen, »de kan snart faa nok af Tysk.« — »Er der een eller anden, jeg kan faa Undervisning hos,« spurgte jeg, »vil jeg godt sætte mig ind deri, for muligvis senere at kunne være Børnene til Hjælp,« hvortil Knudsen bemærkede: »Der æ int anner end æ Præist, der kan noget, men han vil saamænd heller end gerne give Undervisning.« Det blev saa bestemt, at vi om Eftermiddagen skulde følges ad op til Præsten, en Pastor Seger fra Bremen. Han tog venligt imod os og var villig til at give mig Undervisning i Tysk, og for at det kunde se bedre ud paa Indberetningen, skulde den ældste af Drengene, Knud, følge med og ligeledes have Undervisning. Det blev bestemt til 2 Gange om Ugen, og vi havde da at møde med Gejls tyske Læsebog, hvilken Præsten ansaa for den bedste.

Da vi vendte tilbage, siger Fru Knudsen: »Nu maa De helst blive her med det samme, Deres Tøj kan jo saa komme senere, Drengene har haft Ferie i lange Tider og trænger haardt til at faa begyndt.« Knudsen syntes ogsaa, det var det bedste, og jeg gik ind herpaa, endskønt det var nogle Dage før den forrige Bestemmelse. Der blev med det samme holdt et lille Skoleraad mellem Knudsen og Hustru og mig. Jeg fik udstrakt Frihed til at tage det, som jeg mente, var bedst. Dagen efter begyndte Skolen for de 3 Dreng, Knud 15 Aar, Hans 12 og den yngste 8 Aar.

Forinden jeg fortæller mere om Drengene, vil det

ikke være af Vejen for Læserne at høre om Forældrene. Det var en baade ejendommelig og mærkelig vestjysk Storbondeslægt, jeg saaledes var kommen ind i. Mest kendt er Slægten vel bleven ved Kolds Huslærergerning der i hans Ungdom. Rejsby, halvanden Mil syd for Ribe, er dens Hjemstavn; men i Ribe begyndte Slægtens ældste, Knud Knudsen, min Principals Fader, sit Virke dels som Gæstgiver og dels som Kvæghandler. Den yngste, Jens Lassen Knudsen, blev Præst først i Aggersborg, senere Lejrskov, han er Fader til Forfatteren Jakob Knudsen. Den ældste af Brødrene, Knud Knudsen, blev gift med den meget rige Møllerdatter fra Forballum. Det var der Kold blev Huslærer for hans og Naboernes Børn fra Maj 1838 til Efteraaret 1841.

1851 købte den rige Storbonde det gamle Herresæde Trøjborg. Da Gaarden var købt, tilbød han den danske Stat gratis at indrette den skønne Renæssancebygning til et Seminarium; men Tilbudet blev ikke modtaget, og saa blev Trøjborg dømt til Nedrivning. Knudsen vilde ikke bo der, han var bange for, at han og Familien skulde faa Herremandsnykker. I Sæd, Skik og Sprog vilde han kun være Bonde. Med Trøjborg fulgte Visby Hedegaard, og paa denne Gaard slog Knud Knudsen sig ned og levede der til sin Død 1866. Ved hans Død arvede den ældste af hans Sønner, Hans Oksen (Aagesen) Knudsen, Trøjborg, den yngste, Christen Knudsen, fik Visby Hedegaard, hvis smukke Hovedbygning var opført af den tidligere Ejer, Amtmand Neergaard. Til Gaarden hørte op mod 1000 Tdr. Land af god Beskaffenhed. Omkring Gaarden strakte sig en smuk anlagt Have eller Park med Plæner, Udsigtshøj og lange Spadseregange, og i

Fortsættelse deraf en Plantage med en Dam midt i, hvor en Baad laa og vippede. Under en mægtig bredkronet Bøg var indrettet en Krocketplads; her var man sikker paa at træffe saa een og saa en anden af Husets Folk, der ønskede et eller flere Partier.

Chresten Knudsen var født 1836 og var 30 Aar, da Faderen døde. Samme Aar giftede han sig med Louise Feddersen, Datter af en kendt vestslesvigsk Slægt. Knudsens Søstersøn fra Tørning Mølle ved Haderslev, Bojsen, sagde til mig, at hans Onkel havde faaet over en halv Million i Medgift og blev nu betragtet som den rigeste af Slægten.

Chresten Knudsen var Landmand med Liv og Sjæl, havde et godt Humør og en vældig Energi, Foregangsmand paa mange Omraader, oprettede den første Landboforening i Sønderjylland, og var hele Tiden i Styrelsen og paa sine gamle Dage Æresmedlem. Som Kvægopdrætter var hans Betydning størst. Han havde i sin Tid været med til at indføre fra England de første Korthornskvæg, og det var almindelig Tale derovre, at som Kender af denne Kvægrace fandtes hans Lige ikke i Kongens Riger og Lande.

Naar han i Sensommeren var ude i Fennerne for at undersøge, om Studene var fede nok at sende til Hamborg, var jeg tit med, det morede mig at høre hans Dom og Vægtangivelser af Dyrene. Var de fede nok, klippedes et Mærke paa dem for næste Dag at sende dem til Markedet i Hamborg. Det var mest Kvægfedning, Knudsen drev paa; jeg tror ikke, der var mere end 2—3 Køer paa Gaarden; men derimod var der undertiden 150—200 Stude.

Halvanden til 2 Kilometer fra V. Hedegaard paa en Del af Knudsens Jorder var bygget en hel ny Gaard,

Nørregaard, ogsaa kaldet Mejerigaarden; her var op til 50 Køer, altsammen af Korthornsracen. Denne Gaard havde Knudsen forpagtet til sin Svoger, Frederik Højberg fra Ribe. I Forpagtningsafgift skulde Højberg hvert Aar levere 50 Kalve, et halvt Aar gamle og af en vis Vægt. De to Familier kom tit sammen; engang imellem kom Knudsens Søster fra Tønder, Enkefru Refslund, det var hende, Kold holdt saa meget af som Barn, og som han altid sagde »lille Maren« til. Det var hende, der havde saa svært ved at lære Lærebogen paa Ramse, og som for Alvor fik Kold til at spørge, om der dog ikke fandtes en anden og bedre Maade at lære Børnene Gud at kende paa, og saa fandt han paa at fortælle Bibelhistorien paa samme Maade, som hans Mor havde fortalt Æventyr for ham og hans Søsken i Hjemmet. Fra den Tid lukkede Kold Lærebogen i og Munden op. »Lille Maren« blev saaledes Aarsagen til »det levende Ords« Fremkomst i den grundtvigske Friskole. — Hun var nogle og halvtreds Aar, mager og bleg, og gjorde et mildt og stilfærdigt Indtryk paa alle. Det saa ikke ud til, at hun havde danset paa Roser.

Naar Familien paa V. Hedegaard var indbudt til Trøjborg, kom Søstersønnen Bojsen fra Tørring Mølle og jeg altid med. Paa Trøjborg var der mange Sønner, og jeg glædede mig meget til at komme med, jeg kunde da faa Lejlighed til sammen med dem at bese Ruinerne af Daniel Rantzaus berømte Borg, der var anlagt i en Sump med dobbelte Voldgrave udenom. Svenskerne formaaede ikke i 1644 at indtage den, den modstod alle Angreb, først Knud Knudsen bragte den til Fald. Portalen med de to Stenløver staar endnu, og paa den er indhugget den tungsindige latinske Ind-

skrift, Daniel Rantzaus Broder, Peter Rantzau, lod indsætte, da han i 1580 opførte den firfløjede Renæssancebygning med de fire Taarne og den vældige Portal. Denne Indskrift lyder saadan: »Alt er Forfængelighed«, og videre staar der: »Du arbejder og grundlægger Borge, som om du ikke skulde dø. I Morgen skal du dø, og du ved ikke, hvem der skal eje det alt.«

Det var en hel Oplevelse for mig at gaa rundt om disse favnetykke Mure og kikke ned i de dybe Kældre og Fangehuller. Jeg følte mig hensat til længst henfarne Tider, og det var som nogle af Historiens Skikkelser kom mig nærmere og blev levende for mit indre Øje. Det var et Sted, jeg gerne vilde tilbringe en Eftermiddag.

Paa Visby Hedegaard levede gamle Fru Knudsen, min Principals Moder, hun var den Gang over de 80 Aar; sammen med en Husbestyrerinde beboede hun en Fløj af Hovedbygningen. Jeg var ikke saa sjælden inde hos dem om Aftnerne, og saa maatte jeg gerne læse højt for dem af en eller anden Bog, gamle Fru Knudsen var saa taknemlig derfor. Hun var en elskelig gammel Dame, beklageligt at hun var saa overtroisk. Naar hun imellem kom ind at spise ved Sønnens Bord, talte hun altid først, hvormange der var dækket til, og var det 13, forsvandt gamle Fru Knudsen og var heller ikke at formaa til at vende tilbage. Var Sønnen, min Principal, ude paa længere Ture, var hun ikke rolig, før han var vendt tilbage. En særlig urolig og bekymret Augustnat 1881 havde den kære gamle Fru Knudsen, da Sønnen var til Begravelse i Bevtoft med Hans Andersen Kryger, de danskes Repræsentant i den tyske Rigsdag. En Mængde Mennesker var i den Anledning stævnet sammen, Repræsen-

tanter fra alle Lejre af de trofaste, dansksindede Nordslesvigere for at følge den gæve danske Mand til det sidste Hvilested, denne Mand, der udtalte de bevingede Ord: »Vi er danske, vi vil vedblive at være det, og vi vil behandles som danske,« hvilke Ord fløj hele Danmark rundt og hagede sig fast.

Hvad der forhandlede bagefter Begravelsen, kender jeg ikke, men der er sikkert drøftet mange alvorlige Ting ved denne Lejlighed. Først ved 7-Tiden om Morgenen kom Knudsen kørende fra Begravelsen, jeg var ude i Haven, da han kørte ind i Gaarden, det forekom mig, han saa saa nedtrykt ud. Søstersønnen Bojsen fra Tørning Mølle sagde til mig: »Jeg begriber ikke, Onkel ikke faar sig en Wienervogn som de andre af Slægten, her kører han i en almindelig Landauer, han som er rigere end de andre.« Da Knudsen kom ind, og gamle Fru Knudsen fik høre, Sønnen var kommen hjem, blev hun saa glad og sagde til ham: »Jeg har ikke sovet det mindste i Nat, jeg har været saa ængstelig for dig.« Han fortalte saa sin Moder det hele om Begravelsen, og da hun fik denne udførlige Redegørelse, sagde hun: »Du har vist frossen paa denne lange Kørsel; nu sørger du for at faa en lukket Vogn, jeg skal nok betale den.« Christen Knudsen fik nu lukket Vogn som de andre af Slægten.

Jeg befandt mig vel hos denne Familie, kun een Gang havde jeg en lille Scene med den ældste af Drengene. De sad alle tre og skrev, den ældste gav sig da til at rykke i Hanses Skrivebog, saa der blev adskillige smaa Blækklatrer rundt om i Bogen, da Hans beklagede sig over det skete, lod jeg Knud, den ældste, forstaa med, at gjorde han det engang til, blev han vist ud af Skolen. Det varede ikke længe,

før det samme gentog sig. Jeg gik hen og lukkede Døren op, det var ved 11-Tiden, og sagde til Knud: »Værsgod og forsvind ud i Gangen og bliv der til Middag.« Han gik, men nølende, jeg laasede saa Døren efter ham. Da han havde staaet der en halv Timestid, bankede han paa, og da jeg lukkede Døren op, spurgte jeg, hvad han vilde. Om han da ikke maatte komme ind. »Jo, paa een Betingelse, at du opfører dig som en pæn Elev og god Broder.« Dette lovede han. Jeg kunde jo nok tænke, der vilde ske Indberetning paa højere Steder, saa da jeg kom ind til Middag, havde Hans allerede berettet alt. Fru Knudsen kaldte mig ind i et andet Værelse, hvor hun sagde: »Hans har fortalt, at Knud var uartig i Dag, og De skal have Tak for, at De tog det paa den Maade, jeg kan forstaa, De vil have Orden for at kunne lære dem, dette siger jeg Dem Tak for, Knud er ikke altid rar mod Hans.«

Jeg var glad, fordi Fru Knudsen tog det saadan, hun var ikke blind for, at Knud fik for megen Medhold hos Faderen. Han havde Ridehest, gik paa Jagt og opførte sig som en lille Landjunker.

Tit og ofte opfordrede Knud mig til ogsaa at gaa paa Jagt. »Bøsser har vi nok af,« sagde han, »og vi har en Jagthund, der ikke let findes Mage til«, saa jeg kunde vanskelig undgaa at faa Bytte, hvis jeg bestemte mig til at prøve det, og da Landvæsenlev Bojsen sagde det samme, overvandt jeg mig selv til at gøre et Forsøg og prøve, hvor megen Held saadan en »Nimrod« kunde have; thi at der skulde Held til for mig at skyde noget, var jeg nok klar over.

Forsynet med Hund, Bøsse og Taske traskede jeg saa afsted ud over de store Marker. »Diana« var glad, den løb med Snuden mod Jorden og var snart her og

snart der. Endelig begyndte den at strække Hals og snige sig stille frem, indtil den stod bomstille. Nu var jeg klar over, der maatte være noget. Hurtig blev Hanen spændt, og stille listede jeg mig hen til Hunden; da med et fløj der en stor Flok Høns op. Jeg skød ind mellem Flokken; men ikke een faldt ned, hvilket bagefter forundrede mig meget, senere fik jeg at vide, at det var dumt, jeg skulde have sigtet efter een, saa havde jeg maaske faaet 2. Ærgerligt vandrede jeg videre ned i Engene, der var omgivet af store Kanalvolde; her var »Diana« kommen paa Spor igen, det var en Hare, der i rasende Fart vilde ud af Engen; springe over Kanalerne turde den ikke, saa for at komme ud, maatte den forbi mig, og lige idet den strøg forbi, skød jeg efter den; men den løb med lige stærk Fart, syntes det mig. Imidlertid blev Hare og Hund borte, og jeg bestemte mig nu til at ville hjem; men »Diana«, der var kommen igen, vilde ikke med, den løb frem og tilbage, peb og var helt ulykkelig over, at jeg ikke gik med den. Omsider fulgte jeg med, og nede paa Kanalvolden laa Haren, ihjelbidt af Hunden, den maa have faaet nogle Hagl i det ene Ben. Det var med en egen Følelse, jeg puttede den i Tasken; men der var noget, der anklagede mig. Jeg syntes, jeg havde begaaet en slet Gerning. Det stod for mig som en Forbrydelse; jeg havde for min Fornøjelse set et stakkels Dyr løbe sig til Døde for at bjerge Livet, og da jeg saa ind i Harens Øjne, var min Beslutning taget: Aldrig mere gaa paa Jagt — og jeg har holdt det.

Henad Foraaret modtog jeg Indkaldelsesordre, og ihvor nødtigt jeg vilde, maatte jeg meddele Knudsens dette. De blev meget kede deraf og spurgte, om jeg

ikke kunde faa Udsættelse et Aar længere; dette troede jeg ikke var muligt, eftersom jeg allerede havde haft 2 Aars Udsættelse.

En Dag sagde jeg til min Principal og hans Frue, om de ikke kunde have Lyst til at høre, hvad Drengene kunde og se lidt paa deres skriftlige Arbejder. Det vilde de gerne, og saa tager vi Højbergs med, sagde Fru Knudsen, det bliver saa som en lille Eksamen.

Den næste Dag ved 10-Tiden kom de to Familier og blev placeret i den hyggelige Skolestue. Jeg opgav, hvad der var gennemgaaet og bad dem give mig Opgaver at tale med Drengene om i de forskellige Fag. Efter endt Eksamen trykkede Fru Knudsen min Haand og beklagede, at jeg ikke kunde blive hos dem længere. Jeg havde Følelsen af, at de havde været tilfreds med mig som deres Børns Lærer.

Nogle Dage før jeg rejste, var mit Tøj blevet afsendt med Tønder—Ribe Dagvognen. Kusken lovede at faa det videresendt til Holstebro. De sidste Dage var jeg omkring i de Hjem, hvor jeg havde nydt saa megen Gæstfrihed og Venlighed for at sige Farvel. Det var ikke blot i Trøjborg og Nørregaard, men ogsaa Kajsens i Visby, den tyske Præst og flere, jeg var inde hos for at takke for Venligheden, der fra deres Side var bleven mig til Del under mit Ophold hos Knudsens.

Den Dag jeg rejste fra Visby Hedegaard var en bevæget Dag for mig, jeg var kommen til at holde af den gode Familie, og jeg tror, det var gensidig; thi da Knudsen og jeg gjorde vor Regning op, gav han mig en god Del mere, end jeg var berettiget til at faa. Jeg sagde nu Farvel til den kære gamle Fru Knudsen og hendes Husbestyrerinde og dernæst til min Princi-

pal og elskelige Hustru. Med Taarer i Øjnene satte jeg mig op i Vognen, Bojsen og Drengene vilde køre mig til Solsted, og her tog vi Afsked med hinanden og lovede hverandre at skrive sammen og fortælle, hvordan det gik os senere. Lidt efter kom Dagvognen, og jeg kunde nu drage mod de hjemlige Strande.

50 Aar er gaaet siden den Tid; men endnu staar denne Tid for mig i en egen Belysning. Jeg fik et Indblik i den haarde Kamp, der kæmpedes mellem dansk og tysk, og det Had og den Forbitrelse, der fandtes blandt de dansksindede Sønderjyder mod den Brutalitet og Forfølgelse, de var Genstand for af Magthaverne. De led i Stilhed og ventede og haabede paa, at der en Gang maatte ske noget ude i den store Verden, der kunde bevirke, at de fik deres Ret og maatte blive forenet med Moderlandet. Dette er sket, Genforeningen har fundet Sted, og da vor Konge, Kong Christian den 10de, red ind i Tønder, var det min forhenværende Principal, den 86aarige Christen Knudsen, der bød vor Konge Velkommen. De mange Tusinder, der i den Anledning var stævnet sammen, bragte vor Konge jublende Leveraab. Mit Ønske er nu, at Hjertebaandet mellem de hjemvendte Landsmænd og os maa blive knyttet inderligere og fastere.

DA JEG BLEV KALDET TIL LÆRER I BORBJERG

Efter at have aftjent min Værnepligt kom jeg i Efteraaret 1882 hjem og blev antaget som Hjælpe­ lærer for min Fader, da han Aaret efter søgte sin Afsked, og Embedet blev opslaaet ledig, søgte jeg det paa Opfordring. Jeg havde slet ingen Tro paa, at jeg kom i Betragtning, intet berettigede mig der­ til, hvilket jeg ogsaa fik at vide af den dygtige, men myndige Provst Bøtcher, Pastor Kuhlmanns Svoger. Den 14. November var det Pastor Kuhlmanns Fødsels­ dag, og ved denne Lejlighed kom Provstens hele Fa­ milie, og plejede der ogsaa at være nogle fra Hol­ stebro og enkelte af Sognefolket. Søndagen før Fød­ selsdagen sagde den gamle Præst til mig, da han sagde Farvel: »Du husker vel den 14.« Jeg gik ogsaa derned den Aften og bragte min Lykønskning. Ud paa Aftenen tog Provst Bøtcher mig til Side og sagde: »De søger jo Embedet efter Deres Far,« hvortil jeg svarede: »Ja.« — »Hvis De skulde faa det, synes De saa ikke, det er en blodig Uret mod de ældre, veltjente Lærere?« — »Jo, men jeg gør mig heller intet Haab om at faa det; jeg bliver ikke skuffet i den Hen­ seende; men Deres Højærværdighed kan vel ikke for­ tænke mig i, da det er mit Barndomshjem, at jeg søger det, saa meget mere som Forældrene i Di-

striktet har opfordret mig dertil.« — »Ja, jeg skal heller ikke personligt have noget derimod, ja, jeg vil endog hjælpe Dem til at faa det for Deres Faders Skyld, hvem jeg altid har sat stor Pris paa.« Selvfølgelig takkede jeg Provsten for hans forventede betydningsfulde Bistand for mig.

Da den Tid nærmede sig, hvor Biskoppens Afgørelse kunde ventes, spurgte Pastor Kuhlman daglig Posten, naar han var i Præstegaarden med Postsagerne, om der ingen Breve var til mig, og da der en Dag var Brev fra Ribe til mig, tog Pastor Kuhlman Brevet og gik straks op til Skolen og ind til mine Forældre, skar Konvolutten i Stykker og trak Kaldsbrevet frem. Derefter gik den gamle Præst ind i Skolen og sagde til Børnene: »Nu maa I godt faa fri for i Dag, og saa kan I sige hjemme, at nu faar de Lov til at beholde C. Møller som deres Lærer, Kaldsbrevet har jeg med.« Inden Børnene gik, saa de smilende til mig og forsvandt snakkende og hviskende, en Nyhed havde de nu at bringe dem derhjemme. — Da vi kom ind i Dagligstuen, hvor mine Forældre ventede os med et Glas Vin, holdt Pastor Kuhlman en lille Tale for mig og ønskede mig hjertelig til Lykke, og haabede, at jeg ikke nogen Sinde vilde svige den Tillid, Distriktets Beboere og ogsaa han selv havde vist mig, da de eenstemmig havde søgt Biskoppen om at kalde mig. I Sognebogen har jeg bemærket Indsættelsen i Embedet Nytaarsdag og skal ikke nærmere komme ind derpaa.

Samme Aar, jeg blev indsat, kom Biskop Balslev til Borbjerg paa Visitats.

BISKOPPEN KOMMER!

En Dag sidst i Juli Maaned 1884 kom min gamle Præst, Pastor Kuhlman, op i Skolen og meddelte mig, at Biskoppen vilde komme og holde Visitats i Kirken over den konfirmerede Ungdom for de sidste 4 Aar og dernæst over Skolernes ældste Klasser, hvilke maatte møde i Kirken, og hver af Lærerne i Sognet havde da at tale med alle Børnene fra Skolerne. Det var ikke just den allergladeste Stemning, jeg kom i ved Tanken om, at det skulde foregaa i Kirken, hvor sandsynligvis en Mængde Tilhørere vilde blive Vidne til Præstationen. Aaret i Forvejen var jeg bleven kaldet af Biskoppen til Lærer ved Borbjerg Skole. Jeg var en ung Lærer, der for kort siden var kommen ud fra »Fabrikken« og derfor var helt fremmed for den Slags, og da jeg spurgte Pastor Kuhlman, hvordan en Mand Biskoppen var overfor Lærerne, sagde Præsten: »Aa, han er en skikkelig Mand, der ikke stiller store Krav; tag det blot med Ro, det skal nok gaa; men du maa helst komme ned i Præstegaarden den Dag, Biskoppen kommer, og hilse paa ham; maa-ske han vil have Kirkebøgerne at se, saa de maa helst komme ned i Forvejen.« Dermed sagde han Farvel og fortsatte sin Vandring ud i Sognet til syge og gamle, saaledes som det nu var blevet hans Vane. In-

den Præsten gik fra Skolen, sagde han: »Du maa helst komme ved 6-Tiden.«

Den 28. Juli til den bestemte Tid gik jeg til Præstegaarden. Biskoppen var da allerede kommen for flere Timer siden. Da Pastor Kuhlman havde præsenteret mig for Biskoppen, og jeg havde hilst paa ham, spurgte han, om det var mig, han i Fjor havde kaldet til Lærer ved Borbjerg Skole, hvortil jeg svarede ja, og samtidig benyttede jeg Lejligheden til at takke for Kaldelsen.

Ud paa Aftenen, efter at der var drukket Kaffe, kom Fru Kuhlman med Spørgsmaal til Biskoppen, om at faa Programmet for den kommende Dag. »Ja,« sagde Biskoppen, »i Morgen Kl. 8 maa Pigen kalde paa mig, og Kl. 8½ kan hun bringe et Par Stykker Smørrebrød og 2 blødkogte Æg samt et Glas Mælk ind paa mit Værelse. Kl. 9½ spiser vi Frokost og drikker Kaffe, og derefter kører vi til Kirken og begynder til den fastsatte Tid. Efter Visitatsen hviler jeg mig lidt, og Kl. 2 spiser vi til Middag. Jeg hviler mig saa lidt igen. Kl. 4 kan der blive Lejlighed til for Sognets Folk, som har noget paa Hjerte, at tale med mig. Kl. 6 spiser vi til Aften, og jeg tager saa bort.«

Nu vidste den rare, gode Fru Kuhlman, hvad hun havde at rette sig efter. Den 29. Juli oprandt med dejligt Solskinsvejr. Allerede ved Nitiden begyndte de længstboende i Sognet at komme, det gjaldt om at faa Plads. Det var mange Aar siden, Biskoppen havde været paa Visitats i Sognet, saa det var nær ved at være en Begivenhed. Da Klokkeren var ti, var Kirken stuvende fuld af gamle, unge og Børn, der i spændt Forventning glædede sig til at se Biskoppen. Endelig kom han og Pastor Kuhlman ved Siden af

hinanden gaaende op til Koret, hvor en Lænestol var hensat til den gamle Biskop. Flere af Nabopræsterne var mødt op for at hilse paa Biskoppen og vel ogsaa for at høre og se, hvordan det hele spandt af her i Borbjerg. Noget særligt skete ikke. Pastor Kuhlman prædikede smukt og gribende og med en Røst, saa selv de fjernest staaende i Kirken hørte ham. Bagefter prædikede Biskoppen kort med manende Ord til Menigheden. — En Salme blev sunget, og Ungdommen kom frem paa Kirkegulvet. Biskoppen lod en hel Del af de unge læse nogle Vers af det nye Testamente og talte derefter med dem om det læste. Bagefter kom Børnene frem, og Biskoppen gav de tre Lærere hver en Opgave. Læreren i Østersognet skulde tale om Skabelsen, Læreren i Vestersognet om Englene, og jeg skulde tale over Opholdelsen og derefter slutte. Da vi var færdige med Katekisationen, lyste Pastor Kuhlman Velsignelse over Menigheden, og Visitatsen var endt. — Ude paa Kirkegaarden stod Smaaklynger og talte om, at det var en rar gammel Biskop, og at det havde været en højtidelig Dag.

18. og 19. Maj 1897 blev der i Borbjerg afholdt Visitats baade i Kirken og Skolerne. Denne Gang var det ikke Balslev, han var død for flere Aar siden, men hans Efterfølger V. Gøtsche, der visiterede. Det var nu 13 Aar siden den sidste Visitats, saa det kunde da ikke siges, det var at overrende os. Maaske det heller ikke var blevet denne Gang, hvis ikke det havde været det 50de Præsteaar for Pastor Kuhlman. — Skolens Lærere var den Gang i Hvam Simon Nielsen, i Trabjerg Mads Madsen, i Hogager Karl Hansen og i Borbjerg C. Møller.

Den 18. Maj prøvedes Skolerne, om Formiddagen i Borbjerg og Hvam. Hver Lærer talte med sine Børn; om Eftermiddagen i Trabjerg, hvor Hogager Skoles Børn var mødt. Efterat jeg havde talt med mine Børn, gik den gamle Biskop ned fra Katederet og spurgte Børnene, om de kendte det Skriftsted, der lyder saadan: Kald paa mig o. s. v. Jo, det var dem vel bekendt. Han talte nu med Børnene saa hjerteligt, saa de var helt grebne deraf, og da han var færdig, var han selv dybt bevæget og sagde til Børnene: »Det er sidste Gang, jeg kommer her, men vil I saa ikke huske det Ord, jeg har talt med jer i Dag, og saa ønsker jeg, at naar vi engang mødes derhjemme hos Gud, at vi saa i Fællesskab skal love og prise vor Fader for al hans Naade imod os.«

Om Eftermiddagen talte Lærer Madsen først med sine Børn, og derefter Lærer Hansen med sine; men inden Lærer Hansen begyndte, sagde Biskoppen til ham, om han vilde lade Børnene synge en lille Salme. De sang Salmen: »Alt staar i Gud Faders Haand«. Derefter spurgte Biskoppen Børnene: »Forstod I det sidste Vers, hvor der staar: »Fælles om hans Liv og Fred, Lys og Kraft og Herlighed.« Da de ikke straks svarede, kom Biskoppen dem til Hjælp og spurgte, om de kunde regne, og da de svarede »ja« dertil, begyndte Biskoppen igen: »Naar jeg har 10 Øre, hvor mange kan saa faa 1 Øre?« — »10,« svarede Børnene. »Hvor stor en Part har saa hver?« — »En Tiendedel,« svarede de. »Meget rigtig,« svarede Biskoppen, »men kan I nu sige mig et Forhold, hvor man er fælles om noget og dog ejer det hele?« »Fars og Mors Kærlighed,« svarede en Dreng. Biskoppen gik ned fra Katederet og tog Drengen ind til sig og

sagde: »Gud velsigne dig, mit Barn, du har forstaaet det, nu forstaar du ogsaa de Linjer i Verset: »Fælles om hans Liv og Fred, Lys og Kraft og Herlighed.«

Ikke blot han forstod det, men alle, der var samlede i Skolen, og vi Lærere havde Følelsen af, at han var Pædagog af Guds Naade.

I Embedsbogen skrev han: »Den første Dag prøvedes Skolerne, med hvilke jeg i det hele var vel tilfreds.«

Den følgende Dag holdtes Kirkevisitatsen, og om denne skriver Biskoppen: »Den store Kirke var meget fuld. Sognepræsten Kuhlman, der gaar i sit halvtredsindstyvende Præsteaar og endnu med Kraft og Lyst varetager sit Embede, prædikede over Luk. 10, 25—28. Den konfirmerede Ungdom, der var talrig mødt, var særdeles vel oplyst og svarede meget livligt. Jeg ønsker Herrens Velsignelse over Præst og Menighed.

V. Gøtsche.«

Mange Mennesker fra Nabosognene overværede Visitatsen i Borbjerg, og alle var enige om, at Mage til Katekisation med unge havde de aldrig hørt. Biskoppen var selv dybt bevæget, og mange Gange maatte han tørre Øjnene. Denne Visitats var en Oplevelse for Menigheden, og selv har jeg aldrig kunnet glemme den.

DA SANGINSPEKTØREN INSPICEREDE BORBJERG SKOLE I SANG

I Begyndelsen af Firserne blev det paabudt fra Ministeriet, at der ved hver Skole i Landet skulde anskaffes en Syngetavle, Nodetavle, Sangprotokol og Sangbøger, baade til de yngste og ældste Klasser i Skolerne. Det var jo nok den nye Sanginspektør Sanne, der havde faaet det udvirket i Ministeriet. Sangen skulde jo derved højnes, saa vort Folk kunde blive et rigtig syngende Folk. Nogle Steder indførte de Sannes System og anskaffede hans nylig udgivne smaa Sangbøger for Klasserne, andre Steder lod Sogneraadene helt være at forsyne Skolerne med det paabudte, saaledes ogsaa i Borbjerg, hvor de den Gang havde et dygtigt og sparsommeligt Sogneraad, der nødigt vilde sætte Kommunen i Udgifter, som det ansaa for unødvendige. I flere Aar gik det godt; men saa en Dag kom der Meddelelse fra Skolekommissionen, at Sanginspektøren den og den Dag vilde inspicere Borbjerg Skole i Sang. — Jeg blev lidt hed om Ørerne; thi vi havde jo hverken det ene eller det andet af det paakrævede. Vi brugte i Skolen Salmebogen og Højskolesangbogen og tog deraf de Salmer og Sange, som jeg fandt var egnede for Børnene, og disse spillede jeg saa til, at Børnene fik dem lært.

Hver Gang en smuk ny Melodi var lært, var der Glæde i Skolestuen; vi sang os glade. Ved nøjere Eftertanke kom jeg til det Resultat, at jeg ikke kunde gøre for, at Systemet ikke var indført.

Søndagen før Sanginspektøren vilde komme, sagde jeg til min gamle Præst: »Det er vist galt, vi ikke har faaet disse Ting anskaffet.« Dertil svarede Pastor Kuhlman: »Blæse med ham!« Endelig oprandt Dagen. Til den fastsatte Tid kom Sanginspektøren i flot Landauer fra Holstebro kørende op for Skoledøren, hvor jeg med Buk tog imod min Foresatte. Efter at have hjulpet ham af Overtøjet gik han ind i Skolestuen, hvor Skolekommissionen in pleno og et Sogneraadsmlem var mødt for at overvære Forestillingen. Han hilste paa dem alle, og derefter saa han sig om i Skolestuen, hvor han hverken saa Synge- eller Nodetavle, og paa Bordene saa han ikke sin egen Sangbog, men derimod Højskolesangbogen og Salmebogen. Jeg kunde straks se paa ham, at han var vred, og at det ikke vilde vare længe, før Bomben sprang. »Jeg synes ikke, De har Synge- og Nodetavle i Skolen? Hvordan kan det være?« Jeg henviste til Præsten som Skolekommissionens Formand. »Hvordan kan det være, Pastor Kuhlman, at der ingen Synge- og Nodetavle findes?« — »Spørg Sogneraadsmlemmet,« sagde Præsten og pegede derpaa hen efter Medlemmet. »Hvorfor har De ikke anskaffet den lovbefalede Synge- og Nodetavle?« — »Sorren nøj Skidt,« indvendte Medlemmet, »her sejer di ind i æ Mennisterium og hetter o sorren nøj Konster, at æ Ba'r ska sjøng atter Nurer her ud o æ Land. En haar snaar aaller hør nøj saa tovla. Nej, æ Ba'r haar aant o bestil' end sjøng atter Nurer her ud o æ Land.« — »Jeg skal vise Dem,

at De skal komme til at anskaffe baade det ene og det andet til Skolen.« I mit stille Sind glædede jeg mig over at være fri, saa længe de to tog Livtag, men da det stiltede af, henvendte Inspektøren sig til mig og bad mig lade Børnene synge Sangen: »Der er et yndigt Land«. Derefter blev der sunget en Salme, og Børnene fik Lov til at gaa hjem. Den pinlige Tavshed, der var efter Striden, benyttede jeg til at invitere Sanginspektøren, Skolekommissionen og Medlemmet ind paa et Glas Vin. I faa Ord takkede jeg Sanginspektøren, fordi vi nød den Ære at have haft ham i vor Skole. Jeg beklagede, at der skulde komme saadan Mislyd ind i Glæden. De faa Ord gjorde godt, Sanginspektøren fortalte om sine mange Rejser rundt om i Europa, og særlig dvælede han ved Tyrolernes skønne Jodlen. Ved det andet Glas var Stemningen helt forandret fra i Skolestuen.

Baade Medlemmet og Inspektøren talte helt venlig sammen, og det hele endte i Fryd og Gammen fra alle Sider. — Saadan endte denne Sanginspektion.

DEN GAMLE PRÆST.

Som allerede omtalt i Sognebogen hørte Pastor Kuhlman til een af de ejendommeligste og mest særprægede Præster, vi har haft i Borbjerg.

Da jeg blev ansat som Lærer ved Kirkeskolen, var han allerede en aldrende Mand; men trods det sparede han sig aldrig. Hver Eftermiddag ved Tretiden, naar da ikke andet lagde nødvendigt Beslag paa hans Tid, var han gerne paa Besøg hos de syge og gamle, og hvad han ved Syge- og Dødslejer fik at vide, var vel ikke altid saa lysteligt; men hvad der aabenbares ham i saadanne Stunder af ængstede og forpinte Sjæle, var hos ham godt gemt.

En Aftenstund, da jeg besøgte ham, faldt Samtalen paa de syge omkring i Sognet, og da udtalte han: »Du kan tro, der er blevet mig meget betroet paa Dødslejerne; men der er syv Segl for Præstens Mund, og intet maa vi røbe, med mindre der er andre, der lider derunder.«

Det Indblik, han derved fik i Menneskers Sjæleliv, var af ikke ringe Betydning for hans vel gennemarbejdede Prædikener om Søndagene. Det var derfor ikke underligt, at Kirken var fyldt hver Søndag, naar da Vejret ikke var altfor daarligt; thi alt var lagt saaledes tilrette for Menigheden, at der nok skulde hæn-

ge noget ved, som kunde følge med hjem og være til Hjælp og Trøst i Ugens Løb. Undertiden kunde han benytte en lille Oplevelse som Billed paa Forholdet mellem Gud og os syndige Mennesker. Her skal blot nævnes et Eksempel. Hans store Hund »Vaps« fulgte ham altid paa hans Vandringer. En Dag kom en lille 7 Aars Pige fra Købmanden med en Kurv paa Armen, og da hun var tæt ved Præsten, løb »Vaps« hen til hende, hun blev derover saa angst, at hun med de udstrakte Arme løb hen til Præsten og raabte: »Ta mæ, ta mæ!« Han tog hende ind til sig, klappede hende paa Kinden med de Ord: »Barn, vær ikke bange, jeg skal nok passe paa, at »Vaps« ikke gør dig noget ondt.« Barnet kom nu til Ro og løb hjem, glad over at være befriet for den Fare, hun mente at have været ude for.

Den følgende Søndag prædikede den gamle Præst over Evangeliet om den Værkbrudne, der af kærlige Venner blev sænket ned ved Jesu Fødder, og i Prædikenens Løb udtalte han, at som denne stakkels Værkbrudne med den bange, ængstede Sjæl stirrede op mod Frelseren og i sit stille Sind bad om Hjælp og Forbarmelse, og som Jesus derfor kunde sige til: »Vær frimodig, min Søn, dine Synder er dig forladte,« kom han ind paa Mødet med den lille Pige, der løb imod ham med de udstrakte Arme og raabte i sin Angst: »Ta mæ, ta mæ!« Saaledes skulde ogsaa vi i vor Angst og Gru for Synden søge ind til vor Frelsers Bryst og raabe: »Herre, tag mig!«

Det er over 40 Aar siden, han holdt denne Prædiken; men endnu har jeg den i frisk Minde. Den gamle Præst er lagt til Hvile i de dødes Have, og de fleste af Tilhørerne ogsaa; men den Søndagsprædiken blev

husket længe, og det var vel nok den Grebethed, han var fyldt af, der gjorde saa stort et Indtryk paa Menigheden den Søndag.

Af andre Minder om den gamle Præst kan følgende tjene. Da Søren Kirkegaards Broder, den bekendte Aalborg Bisp, Peder Christian Kirkegaard var i Borbjerg og Holstebro, opholdt han sig hos Pastor Kuhlman i to Dage. Den ene Dag prædikede han i Borbjerg Kirke for stuvende fuldt Hus. Det var en Oplevelse for Menigheden her, og de gamle, der hørte denne aandfulde og begavede Biskop, glemte ham aldrig.

En Morgenstund, mens Biskoppen opholdt sig i Præstegaarden, kom Pastor Kuhlman ind paa Biskoppens Værelse. Han var oppe og sad og læste i det nye Testamente, saadan som det nu var hans Skik og Sædvane hver Morgen at gøre. »Jeg ser,« sagde Pastor Kuhlman, »at Biskoppen bruger den græske Udgave?« — »Ja,« svarede Biskoppen, »denne Udgave holder jeg mest af; men den er noget medtaget, det er ogsaa den tredje, jeg har slidt op; men denne holder mig vel nok ud,« ytrede han med et vemodigt Blik hen paa den opstandne Frelzers Billede, der hang paa Væggen lige overfor ham. Efter de to Dages rige Samtaler mellem de to aldrende aandsbaarne Mænd, kørte Pastor Kuhlman Biskoppen til Holstebro, hvor han skulde prædike to Dage i Træk. Den gamle Præst blev i Holstebro de to Dage for at kunne glædes over den rige Fordybelse af Guds Ord. Den første Dag talte Biskoppen i to Timer for den store Mængde Mennesker, der havde fyldt Kirken indtil Trængsel. Da Gudstjenesten sluttede, gik Biskoppen hen til Pastor Kuhlman og spurgte: »Jeg har da vel ikke trættet

Menigheden for meget?» — »Det tror jeg ikke,« sagde Pastor Kuhlman, »jeg saa ingen, der gik af Kirken, før Gudstjenesten sluttede, og det forekom mig, at de hørte opmærksomt efter.« — »Naa, gjorde de det,« sagde Biskoppen. Den næste Dag var der ikke færre, snarere flere; nogle stod endog udenfor og lyttede til Prædikenen, der ligesom Dagen før, varede et Par Timer. Da den var endt, spurgte Biskoppen: »Var det ikke en ny Forsamling i Dag?« Pastor Kuhlman svarede: »Jeg kunde kende mange af Ansigterne fra i Gaar.« — »Kunde De det,« sagde Biskoppen, »det glæder mig meget, saa har jeg da ikke trættet hele Menigheden.« Det var en Oplevelse for den gamle Præst, og jeg kunde mærke paa ham, da han fortalte det, at han var bevæget derved.

Den gamle Præst havde oplevet meget i sine Dage, og naar han om Aftenen fik sat sig til Rette i den store Lænestol og den lange Pibe tændt, da var det rart at sidde overfor ham og blive beriget ved Meddelelser fra hans mange Oplevelser.

Det er nu adskillige Aar siden, at Offerafløsningen har fundet Sted, men i lange Tider forud fik Præst og Lærer en Del af deres Løn ved Ofring til Højtiderne og ved Bryllupper, Barnedaab, Kirkegangskoner og Begravelser. Ganske vist var det en gammel og egen Maade at modtage Løn paa; men en Provst udtalte engang til mig: »Jeg synes, det er en god Maade; thi ofres der godt, betragter jeg det som et Tillidsvotum til mig, og er det daarligt, faar jeg adskilligt at tænke over.«

Præstens Offersedler her i Sognet var hvide. Lærernes havde forskellige Farver i de forskellige Skoledistrikter. I mit Skoledistrikt var de røde, det havde

saadan været fra ældgammel Tid, og jeg beholdt den gamle Farve.

Baade i Præstens og Degnens Hjem imødesaas en saadan Ofring med en vis Forventning; kunde der blive en 10—20 Kr. mere end sidste Aar ved samme Tid, vakte det lidt Glæde ikke alene for Pengenes Skyld, de var jo smaa i de Tider, men ogsaa for den Velvilje, der udvistes. I Reglen ofredes der godt i Borbjerg. Selvfølgelig var der enkelte, der gav, som Vilhelm Beck engang sagde ved et Møde i Vendsyssel om Sjællænderne, at de gav med Gerrighedens afguderiske Haand en ussel lurvet Gave, som han skammede sig over at tage imod i sin Herres Navn.

Jeg havde ingen daarlige Offerydere i mit Distrikt, derimod havde Pastor Kuhlman enkelte bl. a. Sognets rigeste Mand og en anden, der havde det Tilnavn »Præst«. Jeg husker grant en Juledag, Gudstjenesten var endt, og den gamle Præst havde samlet Ofret fra hele Sognet i en lille Lærredspose, som han gav sin Kone. Den maatte hun have Lov til at bære. Jeg tænker, han generede sig ved selv at slæbe paa dette »Mammon«, endskønt han trængte saamændt haardt nok dertil. Da Præsten og Fruen kom ind i Degneboligen, satte Fru Kuhlman Præstesækken paa Bordet. »Nu, hvad er der saa?«, spurgte Kuhlman. »Ja, lad mig løfte lidt paa Sækken,« sagde jeg, »den vejer omkring ved 6 Pund, saa det maa vel kaldes fint, hvis Mønten da ikke er altfor rødlig.« »Du kan komme derned i Eftermiddag og hjælpe med at tælle Ofret.« »Ja, det vil jeg gerne,« sagde jeg.

Henimod Aften gik jeg derned, og da jeg havde hilst paa hele Selskabet, maatte jeg straks i Lag med de gode Cigarer, han havde en sjælden god Smag i

den Retning. Inden Spisetid skulde Offeret helst være talt. — Jeg søgte helst de store Ofre, og naar jeg saa kunde hive en Tokrone, ja undertiden 3 Kroner ud af Papiret, plejede den gamle Præst at sige: »Ja, han er altid nobel.« Kom der derimod et daarligt Offer fra en Gaardmand, kunde han godt faa sig til at sige: »Det er fedtet.« Vi var omtrent færdige, da jeg fik fat paa et tykt Offer. »Her er et fedt Offer,« sagde jeg; men da Papiret kom bort, var der kun 4 Tøorer. »Hvad er det for en Slubbert, der ofrer saadan?« »Det er Sognets rigeste Mand,« sagde jeg. »Ja, hvor det ligner ham,« sagde den gamle Præst. Noget efter fik jeg fat paa et sært Offer, det fyldte ikke meget og havde en underlig Form, og da jeg aabnede det, fandtes der kun en lille Tin-Bukseknop i Papiret. »Hvad er det for en Æsel?« spurgte den gamle Præst. »Ja, mærkværdig nok, det er Pastor Kuhlmanns Kollega,« svarede jeg. — »Han har altid været en skidt Karl, og det bliver han ved med.« — »Det er godt,« føjede jeg til, »at Pastor Kuhlman kan sige i de fleste Tilfælde som forhen Præsten i Ejsing, naar han fik et godt Offer: »Laus deo«, udlagt »Gud ske Lov«.

Da Pastor Kuhlman tog sin Afsked, traadte en Kreds af hans Venner sammen og tilbød ham, at hvis han gerne vilde bo i Sognet, vilde de lade bygge en passende Bolig til ham. Dette tog han med Glæde og Tak imod. Der blev købt et Stykke Jord, nær Skole og Kirke, og paa dette opførtes en rar, hyggelig Bolig for den gamle Præst. Jeg besøgte ham tit, om ikke just hver Dag, saa dog flere Gange i Ugen. Han var altid glad, naar jeg kom, og i Reglen gik jeg altid beriget fra ham.

Hans Dag gik meget regelmæssig. Naar han om

Morgenen var staaet op og havde spist Frokost, læste han en Stund i sin Bibel, og var det til Ende og Posten var kommen, maatte Aviserne læses til hans Formiddagspibe. Var Middagsmaden spist, blundede han lidt i den højryggede Lænestol. Eftermiddagen gik med Læsning af forskellige Slags Bøger, dels af videnskabelig og dels af underholdende Karakter. Aftenen var gerne optaget af Samtale med Gæsterne; der kom ikke saa faa og besøgte ham, var det nogle, han satte Pris paa, var han i sit Es.

Det sidste Aar han levede maatte han flere Gange holde Sengen; han havde haft et sjældent godt Helbred altid; men selv de stærkeste maa bukke under, naar Døden kommer. Efter et længere Sygeleje kom der en Dag Bud om til Skolen; den gamle Præst vilde gerne sige Farvel til min Kone og mig, han havde en Anelse om, at det snart var forbi, og da vi kom ind og hen til Sygesengen, tog jeg hans Haand og trykkede den, og takkede ham for alt, hvad han havde været for mig og mine; han sagde intet, men stirrede paa mig; jeg gik grædende ud og hjem til Skolen; men jeg kunde ingen Ting tage med Børnene den Eftermiddag, mine Tanker var hos ham. Han bad min Kone tage hans Haand og beholde den i hendes; hun blev siddende hos ham, holdende hans Haand i sin, til han stille lukkede sine Øjne i Døden.

DA FORSAMLINGSHUSET REJSTES

Det er nu mellem 40—50 Aar siden, den grundtvigske Bevægelse begyndte at faa nogen Indgang i Borbjerg. Adskillige af de unge, der den Gang havde været paa Højskole, det var ikke saa mange, var beejstrede for den Luftning, der slog dem i Møde fra den Side, og var opfyldt af den Tanke at bringe det grundtvigske Livssyn ud til flere og flere i deres Nærhed. Adskillige Ordførere fra den Retning fik de tilkaldt, og Skolerne blev benyttet som Samlingslokale for Møderne. Jeg mindes een af de første Foredragsholdere, Forstander Jensen fra Staby; han talte om Simon Peters Fiskedræt, og det gjorde han paa en saa gribende Maade, at det glædede hele Forsamlingen. Rygtet om disse Møder naaede ud over Sognets Grænser, og det varede ikke længe, før en lille Kreds i Ryde Sogn fik Lyst til at være med, og paa den Maade oprettedes en Foredragsforening for Borbjerg og Ryde Sogne. De fleste Møder afholdtes i Borbjerg Skole, men ogsaa i Ryde Skole og i Ryde Mølle blev adskillige Møder afholdt. Tilslutningen voksede stadig, og mange var glade ved det nye, der var kommen ind i Sognet; dog var der ogsaa en Del, der ikke saa derpaa med Velvilje. Saa længe Skolerne kunde benyttes, var Udgifterne ikke store.

Ti Kroner til Rejsen til en Foredragsholder var det almindelige, og selv om ogsaa Pengene den Gang var smaa, saa forskrækkede det ingen; men en skøn Dag kom der Cirkulære fra Kultusministeriet, at ingen Møder maatte afholdes i Skolerne, hverken af den ene eller anden Slags.

Det var i de urolige politiske Aar, da Bølgerne gik højt rundt om i Landet. Der dannedes saa galt Riffelforeninger af Oppositionen, og man vidste jo aldrig, hvad det kunde udarte til. Kultusminister Sca-venius tænkte da, at naar det eneste større Samlingssted Skolen, i et Sogn var lukket, saa vilde det hindre oprørske Beslutninger. Det var faa Steder, hvor der fandtes Forsamlingshuse. Rundt om vakte det en Harm; thi Sognefolket betragtede Skolerne som deres Ejendom; dem havde de bygget og betalt, og det maatte vel saa ogsaa være deres. Der var sat store Bøder for Overtrædelse, maaske endog Fængsling for særlig genstridige. — Da opstod den Tanke hos dem, der var varme for Sagen, at faa rejst et Forsamlingshus, der kunde de da være i Fred; men et saadant Hus vilde koste Penge, og de var smaa hos de fleste; men hvor der er Vilje, er der jo ogsaa Vej. En Tegningsliste kom i Gang, og alle, der havde Kærlighed til Sagen, kunde tegne sig enten for een, to eller flere Aktier. Hver Aktie var paa 25 Kr. Om-sider blev Tegningen sluttet, og der var da tegnet ca. 2000 Kr.

Et Udvalg blev nedsat, der skulde findes et passende beliggende Sted, helst nær ved Kirken, der jo laa i den midterste Del af Sognet; men det syntes, som om de, der havde Jord der, ikke vilde afgive Grund selv for god Betaling, da de frygtede for, at

der skulde blive for megen Lystighed og Ubehageligheder senere hen i Tiden. Da det syntes, som om Planen af den Grund vilde strande, tilbød Formanden, P. Hedegaard, at give Grund gratis paa sin Jord. Dette blev modtaget med Glæde og Tak, og nu kunde Udvalget begynde at se sig om efter en Bygmester, og da denne var fundet, og der var akkorderet med ham om Størrelsen og Udseendet, kunde Arbejdet paabegyndes. Stenene var kørt af Aktionæerne en Tid forinden. I Efteraaret 1892 var Huset færdigt og kunde tages i Brug; men det skulde jo først indvies, og til denne Højtidelighed havde Udvalget formaet Pastor Møller i Tvis-Felding og den unge begavede Taler, Pastor Nielsen fra Dybe, to gode grundtvigske Præster, til at komme.

Da Indvielsesdagen oprandt, var Huset til den fastsatte Tid fyldt til sidste Plads; kun Sognepræsten, gamle Pastor Kuhlman, ventede man paa. I sidste Øjeblik var han i Embeds Medfør hentet ud til en syg, der laa for Døden. Da han omsider kom, begyndtes der med Afsyngelsen af Salmen: »Blomstre som en Rosengård«, og Pastor Møller talte ud fra denne Salme hjertevarmt og gribende. Efter Afsyngelsen af en anden Salme, hvilken, erindrer jeg ikke, fik Pastor Nielsen Ordet og talte over Rationalismen i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Under Mødet var manges Øjne rettede paa den gamle Præst, der sad i en Lænestol ikke langt fra Talerstolen. I deres stille Sind tænkte de: »Hvad mon æ Præjst sejer te de her?« At han ikke var nogen Beundrer af det nye, der brød frem, vidste man i Forvejen; men paa den anden Side var han en redelig kristen Præst, der sikkert vilde erkende det ydmyge og sanddru Vidnes-

byrd. Mange havde ventet, han vilde have talt; men da Mødet var endt, gav han de to Præstekollegaer og enkelte andre Haanden til Farvel og gik. — Den følgende Søndag spurgte jeg ham, hvad han syntes om de to Ordførere ved Indvielsen. »Ja,« svarede han, »Pastor Møllers Tale var meget opbyggelig, og jeg sad og glædede mig derover, derimod æggede Pastor Nielsens Tale stærkt til Modsigelse; men jeg vilde ingen Mislyd bringe ind i Huset, derfor tav jeg.« — Den gamle Præst forstod ikke den nye Tid. Han var vokset op og uddannet i en anden Tid; men trods dette var han ikke blot en dygtig Prædikant, men en god Mand, der kunde samle en stor lyttende Menighed i Kirken, baade den grundtvigske Kreds, ja selv indremissionske Kredse søgte til Kirken for at høre hans tankeklare og varmtføjte Udlægninger af Evangelierne.

I Forsamlingshuset har der lydt mange gode Ord, baaret frem af gode kristne Mænd, hvoraf mange nu er under Mulde, og naar det ikke er skejet ud her i Sognet, da kan vi takke P. Hedegaard og Hustru derfor. De to har været varme for den grundtvigske Bevægelses Trivsel her i Sognet, og de har baaret de tunge Byrder og bragt de største pekuniære Ofre derfor. Derfor fortjener de ogsaa vor hjertevarme Tak. De er begge gaaet bort til de stille Egne; men Livet i grundtvigsk Retning er ikke død med deres Bortgang; endnu svæver der noget af deres Aand over den grundtvigske Retning i Borbjerg. —

Det gamle Forsamlingshus er nedrevet; det har maattet afløses af et større og mere tidssvarende Gymnastikhus ved Kirken, og her var P. Hedegaard ogsaa med til at faa dette Hus rejst.

Der har selvfølgelig været flere i Sognet, der stod P. Hedegaard bi for at fremme og befæste det grundtvigske Livssyn; men dette vilde føre for vidt at komme ind paa, dog kan jeg ikke undlade at nævne P. Hedegaards Broder, Jens Krog. Fra første Tid stod Jens Krog og Hustru og tog deres Tørn sammen med P. Hedegaard og Hustru, samt var med til ogsaa at bringe ikke faa pekuniære Ofre for den gode Sag. Det var ganske naturligt, da P. Hedegaard døde, at Jens Krog blev Formand for Foredragsforeningen og har været det indtil for kort Tid siden, da han selv mente, det var bedst for Sagen, nu, da han var en aldrende Mand, at det kom over paa yngre Hænder. Jens Krog fortjener Tak fra alle de i vort Sogn, der elsker den grundtvigske Retning, og ogsaa for, hvad han sammen med sin gode Broder har ydet af andet godt her i Sognet.

DA VARMEAPPARATET I BORBJERG KIRKE EKSPLODEREDE

Det er nu mange Aar siden, denne Eksplosion fandt Sted, men endnu staar den for mig saa levende, som om det var foregaaet den Dag i Dag. Denne sørgelige Begivenhed kostede den ene af Kirkeværgerne, en haabefuld ung Mand, Livet, og ude i Sognet var man overalt dybt rystet deraf. I mange Aar benyttede man den gammeldags Maade ved Hjælp af Kakkelovne at opvarme den store Kirke; men det var ikke altid saa nemt; ofte kunde Vindretningen medføre, at Kakkelovnen ikke formaede at afgive tilstrækkelig Varme for Menigheden, ja, undertiden kunde Kirken være fyldt med Kulrøg, saa Luften til Tider var sundhedsfarlig. Der opstod da den Tanke hos Sognefolket, om der ikke kunde findes en anden Maade at opvarme Kirken paa. Efter mangø Henvendelser baade her og der fik Kirkeværgerne endelig Forbindelse med et Firma, der i flere Kirker havde installeret Varmtvandsanlæg, som fungerede til stor Tilfredshed i paagældende Kirker.

En Dag kom en af Firmaets Ingeniører og en anden Fagmand og besaa Forholdene dels i Kirken og dels i Fyrrummet, en gammel Tilbygning til Kirken, og da alt var undersøgt, blev der af disse Fagmand i skønne Toner fremstillet, hvor herligt det maatte

blive for Menigheden i haard Vinter med streng Frost og Kulde at kunne sidde i en lun Kirke. Mellem Kirkeværgerne og Firmaet blev der saa indledet Forhandlinger om et saadant Varmtvandsanlæg, og disse Forhandlinger førte til, at Firmaet for en vis Sum paatog sig Anlægget og garanterede, at Kirken kunde opvarmes til en bestemt Varmegrad.

Da Anlægget var færdigt, var der almindelig Glæde, idet alt tydede paa, at vi nu her i Sognet havde faaet et saa ideelt Anlæg, som tænkes kunde. Desværre varede det ikke længe, før Glæden svandt. Vinteren strengedes, og da der kun blev fyret een Gang om Ugen, viste det sig, at Apparatet ikke formaaede at opvarme Kirken. Der blev selvfølgelig klaget overfor Firmaet, der sendte Montører og Teknikere hertil, og naar de saa havde arbejdet en Tid og afleveret det paany, forsvandt de. Selvfølgelig var de tilbøjelige til at skyde Skylden over paa Fyrbøderen, man skal jo gerne over, hvor Gærdet er lavest. Omsider indløb der til Firmaet en saa skarp og berettiget Klage, at det bestemte sig til at sende nogle af deres dygtigste Folk hertil. I længere Tid arbejdede de derpaa, endelig blev de da færdige, det var en Lørdag Eftermiddag ved Aftenstid den 14. Marts 1908. Der var Fyr under Kedlen, og alting tegnede til, at det nu var lykkedes Montøren at opdage og afhjælpe Fejlen. Da Montøren og Kirkeværgen, der boede tæt ved Kirken, gik hjem fra Kirken for at spise til Aften, sagde Kirkeværgen til mig, da han kom forbi i Skolegaarden: »Kom om til os i Aften, saa kan vi tale sammen. Det er da godt, vi har faaet det sat i Stand, nu kan Folk da faa Varme i Morgen i Kirken.« — »Om en Times Tid kommer jeg,« sagde jeg til dem

begge. Da en god Time var gaaet, Klokken var da syv, gik jeg først op i Fyrrummet for at se, hvordan det brændte, inden jeg gik om til min Nabo, Kirkeværgen. Det lod til, at det brændte godt under Kedlen. Da jeg kom derom, var de lige blevet færdige med deres Aftensmad, og det første, de spurgte om, var, om jeg havde set, om det brændte under Kedlen, hvortil jeg svarede, at det brændte godt. Kirkeværgen sagde nu til Montøren: »Lad os nu løbe om og se, hvordan det fungerer, og saa er vi her igen om et Øjeblik og kan have det saa rart sammen i Aften.« Jeg sad og talte med Kirkeværgens Fader, og vi var begge glade over, at det nu endelig var lykkedes at faa det i Orden. Som vi sidder og taler om dette, hørtes der et frygteligt Brag. »Hvad var dog det!« sagde vi til hinanden. En Angst paakom os begge. Lidt efter kom en Mand styrtende ind ad Døren og raabte: »Stræb og kom, der er sket en Ulykke, saa stor, i Kirken!« og saa løb han. Vi ilede afsted, det vi kunde, og da vi kom i Skolegaarden, anede vi, hvad der var sket. Hele Skolegaarden var oversaaet med Brokker af Teglsten og Gangen op til Kirken ligeledes.

En Eksplosion saa frygtelig havde fundet Sted, og det var sket i samme Øjeblik, Kirkeværgen og Montøren var kommen ind i Fyrrummet og havde strøget en Tændstik. Johannes Toft var dræbt i et Nu, knust, Montøren en Del skoldet. Det var en frygtelig Oplevelse. Da vi kom ind i Degneboligen, havde allerede min Søn og Fyrbøderen baaret Johannes Toft ind og lagt ham paa en Seng. Hans unge Hustru var kommen og stod som forstenet af Sorg. Dette rystende Syn glemmer jeg aldrig; og endnu efter mange Aars

Forløb staa det saa levende og grufuldt for mig i min Erindring.

Da Lægen havde været — han kunde kun konstatere Døden — gik mange Mennesker, der var strømmet sammen ved det frygtelige Brag, og talte sørgende om den stakkels Familie ude paa Kirkegaarden. Der blev afholdt Sørgegudstjeneste den 15. Marts. Pastor Møller holdt en gribende Prædiken over det natlige Drama.

Hvor frygtelig Eksplosionen havde været, saas bedst af, at hele Taget over Fyrrummet var som bortblæst, alle Tagsten laa i Stumper og Stykker strøet langs ad Gangen og ned i Skolegaarden, store Stykker af Kedlen paa indtil 20 Pund var slynget ned ad Kirkebakken, og ind i Kirken var der i den meter-tykkede Mur slaet flere store Huller. Alt bar Vidne om den Kraft, hvormed Eksplosionen skete.

Da Begravelsen over den haabefulde unge Mand fandt Sted, var en stor Mængde af Sognets Beboere tilstede for at bevidne deres Medfølelse, og kort efter rejste de en stor og smuk Mindesten over afdøde, der paa saa brat og sørgelig Maade faldt som Offer under sin Gerning.

JULEN NÆRMEDE SIG.

Naar man kom noget hen i December Maaned, mærkede man, at Julen var i Anmarch. Avertissementer i Bladene om Julens Herligheder baade her og der var tydelige Tegn derpaa, og de mange Op- raab om Hjælp til at linde Nøden i de fattige Hjem talte tydeligt nok derom. En af dem, der bedst forstod at bede om Hjælp, var Bestyreren, Carl Pedersen, af Børnehjemmet »Bethlehem« i København. Gennem sit Blad »Samaritanen«, der var meget ud- bredt paa Holstebroegnen, var der stadig Opfordrin- ger til at glæde Børnene paa Hjemmet ved at samle ind i Skolerne og sende Beløbene inden Jul til For- standeren for Børnehjemmet. Det var blevet en al- mindelig Skik i Borbjerg Skole, at inden vi samlede ind til eget Juletræ, gav vi først en lille Gave, hver efter Evne og Vilje, til de hjemløse Børn paa »Beth- lehem«. Det var ikke store Summer, men dog noget, og det lod til, at Børnene, naar de havde givet til de hjemløse, glædede sig fuldt saa meget til deres eget Juletræ.

En Dag, da Indsamlingen foregik, kom der aller- sidst en fattig Dreng fra et af Smaakaarshjemmene med 1 Øre og lagde den op paa Katedret, og hviskede lidt forlegent og sagde: »A haar et fli'r.« Da han

sagde dette, maatte jeg vende mig om for ikke at lade de andre Børn mærke min indre Bevægelse. Jeg lagde min Haand paa den lilles Hoved og takkede ham for Gaven og lod som ingenting overfor de andre Børn; men i mit stille Sind var mine Tanker andre Steder.

Da Indsamlingen var endt, sendtes Beløbet til Carl Pedersen og Meddelelse om, at der jo ikke var saa meget, som vi gerne vilde have givet, der var jo en Del fattige Hjem i dette Skoledistrikt, og jeg meddelte ham den lille Drengs Gave af 1 Øre, hvor forknýt han var, da han hviskede til mig: »A haar et fli'r.«

Nogen Tid efter sendte Carl Pedersen Kvittering for det modtagne, og i Brevet fortalte han, at han havde læst mit Brev op for Drengene, og da de hørte det om den fattige Drengs Øre, var der mange af Drengene paa Hjemmet, der græd, og de bad Bestyreren hilse og takke Børnene i Borbjerg Skole, fordi de havde været med til at glæde dem, og ikke mindst skulde den lille Dreng have Tak.

Carl Pedersen var en god Mand, der gennem sit Blad har glædet mange. Ved at være Abonnent paa Bladet støttede man samtidig Børnehjemmet.

Et andet lille Træk fra Skolen.

En Lærer kan undertiden blive Vidne til mange sælsomme Ting i en Skole. For mange Aar siden hændte der mig en lille Oplevelse, jeg ikke har kunnet glemme.

Vi plejede gerne før Middagen, naar Formiddagsundervisningen var endt, at synge et lille Salmever, hvorefter der kom et Frikvarter paa 1 Time; Bør-

nene kunde saa indtage deres Maaltid; de nærmestboende løb hjem og spiste Middagsmaden hjemme, medens de længst borte fra spiste deres medbragte Rundtenommer, der ikke alle var lige lækre at se paa. I Reglen fik de dog gerne det bedste, Moder kunde give dem med, de skulde nødig staa til Skamme for deres Kammerater, det kunde en Mor jo ikke nænne. En Middag kom jeg tilfældig til at lægge Mærke til en lille fattig Dreng, der stod henne ved Landkortet og stirrede paa det i sin tyndslidte Dragt, der ikke rigtig passede til Aarstiden, Februar Maaned med stærk Frøst og megen Sne. Han holdt saa underlig paa sin Rundtenom med højre Tommelfinger nedenunder Brødet og hele Haanden over det.

Det forekom mig saa underligt, og jeg skævede derfor af og til hen paa hans Mellemmad og opdagede da, at det var et Stykke tørt Brød med et lille Stykke Ost, der ikke saa nær kunde dække over Brødet; men saa skubbede han Osten stille tilbage og spiste det tørre Brød, indtil det Øjeblik kom, da Osten kunde dække det sidste, og skiftede han med Fingrene, nu kunde ingen se, han havde spist tørt Brød, nu havde han dækket over Forældrenes Armod og Fattigdom. Jeg forstod ham godt, men sagde intet.

SLUTNING

Nogle af disse Ting, jeg her har fremført, var det, jeg Side 139 i Sognebogen tænkte paa, da jeg skrev, at der var adskilligt, jeg ikke saa godt kunde komme ind paa i Sognebogen, men som jeg muligvis senere kunde faa Lejlighed til at fremdrage. Det blev mere end jeg oprindeligt havde tænkt, og nu udsender jeg denne lille Bog som et Tillæg til Sognebogen og haaber, den maa blive modtaget med Velvilje. — Bestyrelsen for den grevelige Hjelmstjerne Rosencroneske Stiftelse takkes for Hjælpen til Udgivelsen.
